

UNIVERZITET U BANJOJ LUCI

FILOZOFSKI FAKULTET

***Povezanost kreativnosti i zadovoljstva školom kod
učenika srednjoškolskog uzrasta***

MASTER RAD

Mentor:

Doc dr Ivana Zečević

Kandidat:

Jelena Urumović

Banja Luka, 2019.

UNIVERSITY OF BANJA LUKA

FACULTY OF PHILOSOPHY

***Realationship between creativity and satisfaction with
school with students od secondary school***

MASTER WORK

Mentor:

Doc dr Ivana Zečević

Candidate:

Jelena Urumović

Banja Luka, 2019.

Mentor: Doc dr Ivana Zečević, vanredni profesor, Univerzitet u Banjoj Luci, Filozofski fakultet

Naslov master rada: *Povezanost kreativnosti i zadovoljstva školom kod učenika srednjoškolskog uzrasta*

Apstrakt: Cilj ovog istraživanja je da se utvrdi da li postoji povezanost između kreativnosti i zadovoljstva školom kod učenika srednjoškolskog uzrasta. U istraživanju je učestvovalo 400 ispitanika (143 ispitanika muškog pola i 259 ispitanika ženskog pola). Uzorak su činili ispitanici trećih i četvrtih razreda srednjih škola (Medicinska, Ekonomska i Trgovinska, Gimnazija, Ugostiteljska i Saobraćajna i Elektro škola), sa područja grada Doboja. Za potrebe istraživanja korišteni su Torensov test kreativnog mišljenja (TTCT-figuralna forma), koji obuhvata pet subskala a to su: fluentnost, originalnost, apstraktnost naslova, elaboracija i otpor ka preranom zatvaranju kao i upitnik SOS-KF za srednjoškolce, koji obuhvata dva nivoa: zadovoljstvo nastavom i zadovoljstvo nastavnicima i školom.

Ovim istraživanjem, gotovo, u potpunosti je potvrđena veza između kreativnosti i školskog uspjeha. Svi subtestovi kreativnost, osim fluentnosti, su u statističkoj značajnoj korelaciji sa školskim uspjehom. Rezultati MANOVA-e i ANOVA-e su pokazali da se učenici različitih škola razlikuju po stepenu kako ukupne kreativnosti tako i njenih pojedinih domena. U prosjeku posmatrano, na testu kreativnosti (prosječan skor svih pet subskala), učenici medicinske škole ostvaruju najviše prosječne skorove ($M=101.03$, $SD=21.12$), a učenici saobraćajne i elektro škole najniže ($M=83.04$, $SD=20.08$). Statistički značajne razlike su uočene između učenika medicinske škole u odnosu na preostale škole (sa izuzetkom gimnazije) na nivou $p<.01$, dok rezultati učenika saobraćajne i elektro škole se statistički značajno razlikuju u odnosu na prosječne skorove učenika gimnazije i medicinske škole na nivou $p<.05$. Generalno posmatrano, zadovoljstvo školom i nastavnicima je subskala koja je i najbolji prediktor kreativnosti (izuzetak su subtestovi elaboracije i fluentnosti).

Ključne riječi: kreativnost, vrste kreativnog mišljenja, nastava, srednja škola, stavovi o školi

Naučna oblast: Društvene nauke

Naučno polje: Psihologija

Klasifikaciona oznaka (CERIF šifrarnik) : S 260 Psihologija

Tip odbrane licence Kreativne zajednice: Autorstvo-nekomercijalno-bez prerada (CC BYNC-ND)

Mentor: Doc dr Ivana Zecevic, associate professor, University of Banja Luka, Faculty of Philosophy

Master's title: The connection between creativity and school satisfaction with high school students

Abstract: The goal of this study was to determine whether there is a connection between creativity and school satisfaction with secondary school students. The survey involved 400 respondents (143 male respondents and 259 female respondents). The sample consisted of respondents from the third and fourth grades of secondary schools (Medical, Economic and Trade, Gymnasium, Catering and Traffic and Electrical School) from the area of Dobož. For the research needs, the Torrance creative thinking test (TTCT-figural form), which includes five subtests, are: fluency, originality, abstractness of the title, elaboration and resistance to premature closure, as well as the SOS-KF for secondary school students, which includes two levels: satisfaction with teaching and satisfaction with teachers and school.

This research, almost completely, confirmed the link between creativity and school success. All subtests' creativity, in addition to fluency, are statistically significant correlation with school success. The results of MANOVA and ANOVA showed that the students of different schools differ in degree of both the total creativity and its individual domains. On average, on the test of creativity (the average score of all five subtests), the students of the medical school achieve the highest average score while the students of the traffic and electrical school are the lowest. Statistically significant differences were observed among medical school students in relation to the remaining schools at the level of $p < .01$, whereas the average score of traffic and electrical school students differ statistically significantly from the average score of students at the gymnasium and medical school at the level of $p < .05$. The satisfaction of the school and teachers is a subscale that is also the best predictor of creativity.

Key words: creativity, types of creative thinking, teaching, high school, attitudes about school

Scientific area: Social sciences

Scientific field: Psychology

Classification code (CERIF code): S 260 Psychology

Creative Commons License Creative Commons: Attribution-Non-Commercial-Without Processing (CC BYNC-ND)

Sadržaj

1. UVOD	6
1.1 Priroda kreativnosti	6
1.2 Kategorije kreativnosti	8
1.2.1 Kreativna ličnost.....	8
1.2.2 Kreativni proces.....	9
1.2.3 Kreativna okolina	10
1.3 Vrste kreativnog mišljenja	10
2. KREATIVNOST U VASPITNO-OBRAZOVNOM PROCESU	11
2.1 Podsticanje kreativnosti u školi.....	11
3. ZADOVOLJSTVO UČENIKA ŠKOLOM	13
3.1 Zadovoljstvo nastavom	13
3.2 Zadovoljstvo nastavnicima.....	15
4. PROBLEM ISTRAŽIVANJA	16
5. HIPOTEZE	17
6. METOD	18
7. REZULTATI.....	21
8. DISKUSIJA	28
9. ZAKLJUČAK	32
10. LITERATURA	33
11. PRILOZI	36

1. UVOD

Kreativnost predstavlja jedan od bitnih pojmova savremenog društva. Kako kreativnost tako i kreativno mišljenje značajne su karakteristike savremene nastave, u svijetu ali i kod nas (Koludrović i Reić-Ercegovac, 2010). O značaju i važnosti kreativnosti danas se mnogo govori ali njeno intenzivnije proučavanje počinje tek sredinom 20.vijeka. Pored sticanja znanja, uloga škole je podsticanje, kako socijalnog i emocionalnog razvoja učenika, tako i razvoj stvaralačkih i kreativnih potencijala. Škola, kao takva, ima zadatak da nauči učenika kako da pronađe korisne informacije koje će kasnije koristiti u svakodnevnom životu (Koludrović i Reić-Ercegovac, 2010). S druge strane, napredak tehnologije u savremenom društvu zahtijeva kreativnost zaposlenih, što na nivou obrazovnog sektora definiše kreativnost kao značajan vaspitno-obrazovni cilj (Đurišić-Bojanović, 2011; Pavlović, 2012; Sahlberg, 2009; prema Bodroža i sar., 2013).

1.1 Priroda kreativnosti

Kreativnost je važna ljudska sposobnost i potrebno je njegovati i razvijati kako bi se ona prikazala i ostvarila u svom punom kapacitetu. Riječ *kreirati* nastala je od latinske riječi *creare* što znači stvarati, proizvoditi stvari, ideje koje prije nisu postojale (Bognar, 2010; prema Ivošević, 2013). Iako je pojam kreativnosti prisutan još za vrijeme antičke Grčke i Rima ipak prelomna tačka za sistemsko istraživanje kreativnosti bilo je čuveno predavanje J.P.Gilforda, održano 5. septembra 1950. godine, na Pennsylvania State College-u, pod nazivom „Creativity“. Na predavanju je istaknuto kako se mjere postignuća (prvenstveno školski testovi i testovi inteligencije) zasnivaju na pitanjima koja usmjeravaju mišljenje prema jednom prethodno određenom tačnom odgovoru.

Kao dominantne mjere kreativnosti navode se Gilfordovi testovi divergentog mišljenja (Guilford, 1971) i Torensovi testovi kreativnog mišljenja (Torrance, 1974; prema Arar i Rački, 2003). Više od šezdeset godina Torrens se bavio problematikom kreativnosti te ga mnogi s pravom nazivaju „ocem kreativnosti“ (Burlison, 2005). Kako bi dokazao da kreativnost nije nešto što posjeduje samo jedna osoba nego se ona manifestuje kroz različite aktivnosti, Torrens je konstruisao test koji mjeri kreativnost i koji je veoma popularan i danas. (prema Bognar i Kragulj, 2010).

Među brojnim autorima ne postoji jedinstvena definicija kreativnosti. Većina je istraživanja saglasna da je kreativnost proces proizvodnje nečega što je originalno, novo i vrijedno (Sternberg, 1996; prema Arar i Rački, 2003) a sa druge strane kreativnost se može posmatrati i kao postignuće ili krajnji produkt (Milićević, 2010; prema Milićević i Đorđić, 2014). Čikzentmihalyi (Chikzentmihalyi, 1970), kao jedan od autora koji kreativnost posmatraju iz socijalnog konteksta, smatra da je „kreativnost proizvod tri sile: sistema socijalnih intuicija, stabilnog kulturnog domena i, na kraju, same individue“ (prema Milićević i Đorđić, 2014). Abraham H. Maslow (1976) smatra da „koncept kreativnosti i koncept zdrave, samoaktualizovane, potpuno humane osobe izgleda da sve bliže i bliže idu zajedno i možda postaju ista stvar“ (prema Bognar, 2012). Baron (Barron, 1988) ističe da je „kreativnost sposobnost produkcije rada koji je nov i prikadan“ (prema Arar i Rački, 2003). Nov produkt je onaj koji je originalan i koji izaziva iznenađenje. Uopšteno govoreći, kreativnost je način odnosno svojstvo koji se pripisuje čovjeku koji proizvodi nešto originalno, novo ili odgovarajuće rješenje problema (Palez & Peng, 2009; prema Maksić, 2015).

Nesaglasnost oko definisanja kreativnosti doveo je do podjele na dvije vrste kreativnosti, a to su kreativnost sa „velikim K“ i kreativnost sa „malim K“ (Bolčević, 2013). Kreativnost sa „velikim K“ podrazumijeva način promjene ili transformacije određenog područja a to zahtijeva veliku bazu iskustva kao i znanja, što je više karakteristično za odrasle (Huzjak, 2006; prema Bolčević, 2013). Kreativnost sa „malim K“ odnosi se djecu koja na kreativan i samostalan način otkrivaju pravila i smišljaju neobične puteve za rješavanje problema, uz minimalnu pomoć odraslih. Velika i mala kreativnost oslanjaju se na interpersonalni i istorijski sud o novini, podesnosti i trajnosti uticaja (Bolčević, 2013).

Mnoge teorije i istraživanja kreativnosti smatraju da mora postojati preklapanje mnogih komponenata kako bi se javila kreativnost (Arar i Rački, 2003). S toga, mogu se razlikovati implicitni i eksplicitni modeli kreativnosti (Arar i Rački, 2003). Implicitni modeli govore o tome kako ljudi doživljavaju kreativnost u prirodnim uslovima a uključuju kombinaciju elemenata ličnosti i kognitivnih komponenti (povezivanja ideja, uviđanja razlika i sličnosti, fleksibilnost, motivisanost, znatiželja) (Pavlović i Maksić, 2014). Kada govorimo konkretno o implicitnim modelima nastavnika oni se uglavnom odnose na vjerovanja o ispoljavanju i razvoju kreativnosti. Ono što je bitno kada je u pitanju uloga nastavnika je svakako stvaranje otvorenog i nekonvencijalnog okruženja koje učenicima omogućava ispoljavanje kreativnosti (Andiliou & Murphy, 2010; prema Pavlović i Maksić, 2014). Baveći se analizom implicitnih teorija kreativnosti rezultati su pokazali da se mogu razlikovati tri bitne komponente kreativnosti: priroda kreativnosti (definisanje), zatim ličnost učenika i školsko okruženje

(Pavlović i Maksić, 2014). S druge strane, imamo eksplicitne teorije koje kreativnost objašnjavaju kao rezultat intrinzičke motivacije, znanja i sposobnosti. Ove teorije kreativnosti se usmjeravaju na teorijska pitanja o kreativnosti i bazična istraživanja (Pavlović i Maksić, 2014). Kombinacija različitih nivoa ove tri komponente dovode do opaženih interindividualnih raspona kreativnosti (Arar i Rački, 2003).

1.2 Kategorije kreativnosti

Kada govorimo o kategorijama kreativnosti, razlikuju se četiri osnovne kategorije: kreativna ličnost, kreativni proces, kreativni produkt i kreativna okolina. Ovaj pristup predstavlja jedan od najbolje utemeljenih modela koji se bave proučavanjem empiriskih istraživanja kreativnosti. Započeo ga je Rhodes (1961) i veoma je aktuelan i danas, a koristi se duže od pola vijeka (Richards 1999; prema Pavlović i Maksić, 2013).

1.2.1 Kreativna ličnost

Mnoga su se istraživanja u psihologiji kreativnosti usmjerila na pronalaženje crta ličnosti koje razlikuju kreativne od nekreativnih pojedinaca. Ipak, postoji značajno slaganje u tome da kreativne osobe dijele neke značajne karakteristike, bez obzira koliko se one međusobno razlikovale (bili umjetnici ili naučnici ili nešto treće). Kreativna ličnost treba da predstavlja kombinaciju vrijednosti, motivacijskih obrazaca, stavova i namjera kao i drugih obrazaca koji su bitni kako za kreativno ponašanje tako i za kreativnu produkciju (Pavlović i Maksić, 2014). Međutim, „kreativne osobe moraju biti talentovane u svojim poljima rada ali kreativnost više zavisi od varijabli temperamenta nego od talenta“ (Averill & Nunley, 1992; prema Arar i Rački, 2003). Druge karakteristike ličnosti koje su povezane sa kreativnošću uključuju nisku socijalnost, agresivnost, dominaciju i introverziju (Stumpf, 1995; prema Arar i Rački, 2003). Bognar (2010) navodi kako se „dječija kreativnost razlikuje od kreativnosti odraslih. Odrasli imaju neku vrstu ekspertnosti koja uključuje tehničku vještinu, umjetničku sposobnost, talenat ili poznavanje potrebnih informacija koje mogu doprinijeti onome što stvaraju, dok djeca imaju manje iskustva, manje su ekspertni, radni stilovi su manje razvijeni ali imaju jedinstven način mišljenja i pristupanja zadacima. Imaginacija i mašta su velika kreativna prednost koju imaju djeca“. Istraživanje koje su sprovedi Norlander i Erixon (2000) dalo je interesantne rezultate koji pokazuju da su kreativni dječaci više feminini od svojih

nekreativnih vršnjaka, a da su kreativne djevojčice percipirane od strane kolega maskulinijima od ostalih djevojčica (Arar i Rački, 2003).

1.2.2 Kreativni proces

Sljed misli i akcija koje prate sam tok kreativnog djelovanja naziva se kreativni proces (Ilić, 2012). „Kreativni proces obuhvata kreativno mišljenje, izražavanje, doživljavanje i usmjeravanje ponašanja u cilju stvaranja originalnih (novih) i smislenih (koji se mogu upotrijebiti) produkata“ (Pavlović i Maksić, 2014; 466). Mnogi istraživači bavili su se pitanjem načina na koji se odvija kreativni proces ali i od kojih faza se on sastoji. Razlike se ogledaju u broju faza, tri, četiri ili pet. Svakako, značajno je pomenuti jedan od poznatih modela a to je Valsov model (Walls, 1926), koji obuhvata četiri faze kreativnog procesa a to su preparacija, inkubacija, iluminacija i verifikacija (prema Arar i Rački, 2003):

1) *Preparacija* (pripremanje) uključuje pripremu, otkrivanje ideja, uviđanje ideja, uviđanje problema, isticanje zadataka, postoji opšti plan šta bi se trebalo napraviti, traži se model traganja. Preparacija uključuje i sticanje vještina i znanja kroz opštu edukaciju prije rada na specifičnom zadatku (Lubart, 1994; prema Arar i Rački, 2003).

2) *Inkubacija* je druga faza kreativnog procesa a može se odnositi na aktivno procesovanje informacija, nakon koje slijedi polako, automatsko širenje aktivacije pamćenja, zatim pasivno zaboravljanje površnih detalja i prethodnih pokušaja rješavanja problema i na kraju neku vrstu asocijativne igre između elemenata problema. U ovoj fazi se dešavaju burne reakcije, u kojoj se generišu i sređuju ideje. Ponekad inkubacija traje nekoliko trenutaka a ponekad može da traje godinama.

3) *Iluminacija* kao treća faza se pojavljuje kada određena ideja postane svjesno dostupna. Iluminaciju se može okarakterisati kao iznenadno uviđanje („aha doživljaj“). Autor modela, Wallas je smatrao da iluminacija često prethodi intuitivni osjećaj nadolaska ideje. Ova faza je osjetljiva i može lako biti ometena spoljašnjim faktorima i ne bira vrijeme pojavljivanja.

4) *Verifikacija* (provjera) je posljednja faza u kojoj se provjeravaju rješenja i vrijednosti onoga što je stvoreno. U ovoj fazi se ustvari provjerava funkcionalnost ideje i od nje zavisi da li će ideja biti vraćena u prethodne faze ili ne.

1.2.3 Kreativna okolina

Društvene okolinosti u kojima ljudi ostvaruju svoje živote imaju veliki uticaj na kreativnost. Društvo u kojem je prisutno više slobode i demokratije to je i kreativnost prisutnija (Bognar, 2012). Kreativnu okolinu čine: porodica, škola, vršnjaci i cijela zajednica. Spoljašnji svijet obuhvata one faktore koji mogu da utiču na osobu koja stvara a koje olakšavaju ili otežavaju kreativnu produkciju (Richards, 1999; prema Pavlović i Maksić, 2014). Međutim, odrasli kao i okolina kreativne osobe često se ponaša ograničavajuće u vezi njenih kreativnih poduhvata, ponašajući se na odbacujući način (Arar i Rački, 2003). Kreativna osoba može reagovati na ograničavanja iz okoline na različite načine u zavisnosti od svoje ličnosti: kontraagresijom, upornošću, ignorisanjem kritika, tišinom, apatijom ili preferiranjem samostalnih aktivnosti (Torrance, 1967; prema Arar i Rački, 2003).

1.3 Vrste kreativnog mišljenja

Gilford je, služeći se svojim modelom strukture intelekta (SI), pokušao da ukaže na značajnu razliku između dvije vrste misaonih operacija: konvergencije i divergencije (Gilford, 1959; prema Đorđević, 2011). Konvergentno mišljenje podrazumijeva odabir samo jednog rješenja od ponuđenih više rješenja. Nasuprot konvergentnom mišljenju, divergentno mišljenje se odvija na drugačiji način. Na određeni problemski zadatak se može dati veći broj rješenja od kojih se svako rješenje na svoj način može smatrati upotrebljivim. Prednost ovakvog načina mišljenja je što se osobi nudi mogućnost izbora a kao nedostatak se navoda teškoća pri ocjenjivanju (Škorc, 2012; prema Miličević i Đorđić, 2014). Kroz svoj model, Gilford navodi faktore divergentnog mišljenja a to su:

- 1) *Fluentnost* – sposobnost proizvodnje velikog broja novih rješenja
- 2) *Fleksibilnost* - sposobnost korištenja različitih načina u pristupanju i rješavanju nekog problema
- 3) *Originalnost* - sposobnost stvaranja jedinstvenih i novih zaključaka
- 4) *Elaboracija* – sposobnost redefinisanja, mijenjanja i prilagođavanja prvobitnih ideja
- 5) *Redefinicija* – sposobnost napuštanja starih načina tumačenja poznatih predmeta kako bi se oni mogli koristiti za nove svrhe

6) *Osjetljivost na probleme* - sposobnost otkrivanja i definisanja problema u nedoživljenim problemskim situacijama (prema Koludrović i Reić- Ercegovac, 2010).

Kreativno mišljenje se može ispoljiti u različitim načinima izražavanja (verbalno i neverbalno, riječima i drugim simbolima, kroz zvuk...). Izražavanje (ekspresija, produkcija) je bitan aspekt kreativnosti i komunikacije, ali komunikacija, kao i kreativnost, obuhvata osim ekspresije i impresiju (Arar i Rački, 2003).

Kada govorimo o tipovima kreativnosti koji postoje, Tejlor navodi nekoliko različitih tipova (Ilić, 2012):

- *Produktivna kreativnost*
- *Emergentna kreativnost*
- *Inventivna kreativnost*
- *Ekspresivna kreativnost*

Većina ljudi pod pojmom „kreativnost“ upravo misli na ovaj posljednji tip (Karlavaris i Kragujevac, 1981; prema Ilić, 2012).

2. KREATIVNOST U VASPITNO-OBRAZOVNOM PROCESU

Danas je proučavanje kreativnosti dominantno u službi vaspitanja i obrazovanja, gdje se škola stavlja u centralnu poziciju sistemskog razvijanja predispozicija za ispoljavanje kreativnosti (Bognar i Somolanji, 2008). Kada govorimo o kreativnosti unutar škole, kreativnost u školi ima višestruko značenje. Budući da je ona jedna od suštinskih karakteristika čovjeka, humana škola koja teži razvoju svih individualnih potencijala učenika ima obavezu da podstiče kreativnost u nastavi (Bognar, 2012). Uloga škole i nastavnika vidi se u načinu podsticanja i razvijanja kreativnosti kroz različite aktivnosti, zatim prepoznavanju oblasti kroz koju će se sposobnosti i talenti ispoljiti, u sticanju osnovnih znanja i vještina, razvoju kako socijalnih tako i emocionalnih potencijala kao i u razvoju motivacije da se istraje u radu (Bodroža i sar., 2013).

2.1 Podsticanje kreativnosti u školi

Kada se govori o školi i obrazovanju, prve asocijacije su ocjene i ishodi učenja odnosno ono što djeca uče, ono što znaju i ono što postižu u školi (Bubić i Goreta, 2015). Formalno definisani ciljevi obrazovanja i vaspitanja podrazumijevaju, pored sticanja znanja i vještina, i

podsticanje emocionalnog i socijalnog razvoja učenika, kao i razvoj stvaralačkih i kreativnih potencijala. Bognar (2004) smatra kako je „briga o kreativnosti u školskim uslovima jedna od najvažnijih zadataka savremene škole koja mora da polazi od djetetovih potreba ali i od potreba savremenog društva u kojem je kreativnost osnovna poluga razvijanja“ (prema Ivošević, 2013).

Razvoj kreativnog mišljenja posredstvom školskog iskustva je naziv knjige u kojoj je Torens (Paul Torrance) predložio svoje stanovište o načinu formiranja školske klima za podsticanje i adekvatan razvoj kreativnosti (Torrance, 1962; prema Đorđević, 2011). Torens je smatrao da se nastavnik treba upoznati sa suštinom i karakteristikama kreativnosti, kako bi primjermom takvih znanja imao uvid u kreativno djelovanje i kako bi što više podsticao izražavanje novih ideja (prema Đorđević, 2011). U skladu s tim, Torens (Torrance, 1965) je naveo nekoliko principa za podsticanje kreativnog ponašanja a to su: pokazati učenicima da njihove ideje imaju vrijednost, uviđati razlike i sličnosti među pojavama, zatim pokazati osjetljivost prema neobičnim idejama i pitanjima, povremeno dati učenicima mogućnost da nešto praktično sami odrade bez ocjene, povezati evaluaciju s uzrocima i posljedicama (prema Bognar i Kragulj, 2010). Koludrović i saradnici navode kako je na osnovu navedenog poželjno „implementirati željenu teoriju podsticanja kreativnosti u kurikulum na način da se nastavnicima omogući prostor, vrijeme i materijali za kreativan rad, te ništa manje važno, da se nastavnici podučavaju o načinima i mogućnostima podsticanja kreativnosti u svojim razredima“ (Koludrović i Reić-Ercegovac, 2010: 429). Ono što je bitno je svakako omogućiti adekvatan materijal, prostor i vrijeme za kreativno mišljenje i djelovanje u učenionici. Sve to zahtijeva veliki trud i angažovanje, kako nastavnika tako i obrazovnih ustanova koji treba da ulažu u budućnosti budućih kreativnih generacija. Svakako, potrebno je osigurati materijal za rad odnosno kvalitetne udžbenike koji će podržavati takav način mišljenja (Koludrović i Reić-Ercegovac, 2010). Uzimajući u obzir činjenicu da je kreativnost urođena sposobnost koju je potrebno razvijati i vježbati, škola u velikoj mjeri može doprinijeti ostvarenju kreativnih potencijala učenika. Samo na takav pravi način pojedinac se može ostvariti (Somolanji i Bognar, 2008).

Kada govorimo o kreativnosti unutar škole, bitno je spomenuti da je Parnes (Parnes, 1967) razvio model kreativnog rješavanja problema, koji se uspješno koristi za podsticanje kreativnosti i darovitosti ne samo u školi već i u skoro svim oblastima rada (prema Stojaković, 2000). Ono što je bitno u Parnesovom modelu kreativnog rješavanja problema jeste da je on multifunkcionalan odnosno može se sa uspjehom koristiti kao stil rada i učenja u svim situacijama i na svim uzrastima. Iz ovoga proizilazi da kreativnost nije fiksirana i

nevaspitljiva komponenta ličnosti (Stojaković, 2000). „Jednom kad se usvoje procedure kreativnog mišljenja i rješavanja problema, one se putem procesa generalizacije i mehanizma transfera lako koriste u kasnije različitim situacijama“ (2000: 355).

3. ZADOVOLJSTVO UČENIKA ŠKOLOM

Jedan od ciljeva školovanja je, svakako, i razvoj ličnosti učenika, a to podrazumijeva njihov intelektualni, socijalni i emocionalni razvoj. Zadovoljstvo školom odnosi se na procjenu različitih aspekata škole kao i subjektivni osjećaj učenika dok boravi u školi. Kvalitet školskog života se definiše kao „skup pozitivnih i negativnih iskustava u školi te ostalih osjećanja povezanih sa specifičnim područjima i posljedicama života u školi“ (Leonard, 2002:698; prema Raboteg-Šarić i sar., 2009). Ova definicija proizilazi iz modela koji se bave kvalitetom života u školi a koji polaze od činjenice da se „kvalitet života temelji na opštem zadovoljstvu, pozitivnim i negativnim osjećanjima te zadovoljstvu pojedinim područjima života“ (Williams i Roey, 1996:698; prema Raboteg-Šarić i sar., 2009).

Baveći se zadovoljstvom učenika i njihovim stavovima prema školi, može se izdvojiti jedan od najpoznatijih modela adolescenata koji obuhvata pitanja vezana za ličnu slobodu učenika i samu koncepciju škole a to je Huebnerov multidimenzionalni upitnik učeničkog zadovoljstva životom (MSLSS; Huebner, 1994, 2001; prema Slavnić i Zečević, 2015). Ovaj model obuhvata pet domena zadovoljstva a to su: zadovoljstvo školom, prijateljima, životnom okolinom, zadovoljstvo sobom i porodicom. Mnoga istraživanja bavila su se pitanjem učeničkog zadovoljstva a u jednom od njih (Slavnić i Zečević, 2015) dobijena je značajna korelacija između zadovoljstva životom i samopoštovanja, u korist djevojaka. Rezultati su pokazali da djevojke prednjače na svim skorovima u donosu na dječake a najveća razlika se ogledala u pogledu zadovoljstva školom.

3.1 Zadovoljstvo nastavom

Školska iskustva su izuzetno značajna za život učenika jer ona određuju stavove prema školi kao i opšte stavove prema obrazovanju i znanju, uslovljavaju motivaciju za buduće učenje, stepen zalaganja i orijentaciju u životu (Bezinović i Ristić-Dedić, 2004). Kvalitet školskog života utiče na smanjenje različitih oblika nedisciplinovanih ponašanja učenika u školi. Andrilović i Čudina-Obradović (2006) smatraju da oblici nedisciplinovanih ponašanja koji se

ispoljavaju u školskim uslovima ometaju normalno odvijanje nastave i učestvovanje učenika u nastavnom procesu. U vezi s tim, neki autori (Leonard i sar., 2000; Raboteg-Šarić; Šakić i Brajša-Žganec, 2009) ističu da postoji uticaj doživljaja visokog kvaliteta školskog života na smanjenje neopravdanog izostajanja iz škole (prema Studenović, 2016).

Ono što je bitno za školske uslove je svakako i interakcija u razredu, kako između samih učenika tako i odnos učenik-nastavnik. Do sada se naglasak stavljaio na znanja koja se stiču u školi dok se pojam interakcije dijelom zanemarivao (Suzić, 2005). Interakcija se u školskim uslovima ogleda kroz komunikaciju među učenicima, njihov zajednički rad odnosno kooperativni rad, rad u parovima kao i rad u grupama. Svakako, kroz kooperativan rad postiže se i pozitivna i ugodna atmosfera koja pomaže da učenicima da grade svoje pouzdanje i da se osjećaju slobodnije (Suzić, 2005). Uvjerena o vlastitim akademskim ali i socijalnim sposobnostima utiču jednim dijelom na školska postignuća a drugim dijelom na veze koje učenici uspostavljaju sa ostalima u razredu (Mok & Flynn, 2002; prema Bubić i Goreta, 2015). U pozitivnoj klimi, nastavnik učenike tretira kao kompetentne osobe koje su sposobne učiti i njegova očekivanja u takvim slučajevima su visoka i pozitivna. U takvoj podsticajnoj i podržavajućoj klimi učenici razumiju vrijednost učenja i osjećaju se sigurni jer nije ugrožena njihova emocionalna sigurnost i samopoštovanje (Rijavec, 1997; prema Božić, 2013). Samo u takvoj podržavajućoj i toploj klimi u razredu i školi učenici mogu sarađivati jedni sa drugima, razvijati sposobnosti i potrebu za novim znanjem, učestvovati u različitim diskusijama i istraživanjima. Bezinović i saradnici (2010) navode neke od aktivnosti kojima nastavnici mogu podsticati motivaciju i uspjeh u učenju:

- Podsticanje pozitivne klime i pozitivnih interpersonalnih odnosa u razredu;
- Poštovanje različitih stavova i mišljenja učenika;
- Podsticanje razvoja mišljenja višeg reda kod učenika kao i vještine rješavanja problema;
- Prihvatanje i prilagođavanje razlikama među učenicima.

Međutim, postoji istraživanje koje je sprovedeno na temu učeničkih iskustava u školi i koje pokazuje da je manje od 50% učenika u prosjeku zadovoljno svojim nastavnicima, oko 30% njih smatra da nastavnici rade na podsticanju njihove kreativnosti kao i da škola podstiče na razmišljanje i stvaranje novih ideja i u prosjeku oko 41% učenika smatra da škola omogućava praktičnu primjenu naučenog gradiva (Bubić i Goreta, 2005). Ovakvi podaci upućuju na to da bi nastavnici kao glavni akteri u nastavi trebali svojim nastavnim metodama kao i

interakcijom sa učenicima (uvažavanje i njegovanje individualnih potreba svakog učenika) raditi na povećanju intrinzičke motivaciju učenika kako bi se postigla uspješnost u učenju.

S druge strane, kada govorimo o učenicima i školi, primjećujemo da je danas u velikoj mjeri prisutan strah od škole i ocjenjivanja. Rezultati istraživanja (Bubić i Goreta, 2005) pokazuju i to da oko 50% učenika živi sa strahom od školskog neuspjeha i da relevantan broj učenika živi u stahu od roditeljskih reakcija na ocjene. Strahovi se svakako vezuju uz negativna školska iskustva učenika i svjedoče o tome da nešto nužno treba mijenjati u vaspitno-obrazovnom procesu a to je način ocjenjivanja. Mijenjanjem subjektivnog, nestandardizovanog načina ocjenjivanja u objektivno i sistemsko vrednovanje, koje ima za cilj podsticajnu funkciju dovodi škole na jedan viši nivo (Bubić i Goreta, 2005).

3.2 Zadovoljstvo nastavnica

Nastavnici za učenike predstavljaju važnog partnera interakcije u školi koji im može pružiti mogućnost za razvoj identiteta. Model obrazovanja usmjerenog na učenika obuhvata uvažavanje učenika kao partnera u procesu učenja i njegove perspektive, uključivanje u odluke šta će se učiti i na koji način će se vrednovati, te prilagođavanje svog pristupa nastavi, razlikama među učenicima i njihovim interesima i sposobnostima (McCombs i Whisler, 1997; prema Bezinović i sar., 2010). Najvažnija pretpostavka ovog modela jeste da način i stavovi nastavnika koji djeluje utiče na motivaciju i postignuća učenika tokom njihovog obrazovanja (Bezinović i sar., 2010).

Schmitz i saradnici (2006) smatraju da je glavni element sistema odnos između nastavnika i učenika koji treba da služi kao podrška ali i kao održavanje sistema, jer on sa jedne strane, značenje sistemu a samim tim sa druge strane, umanjuje poremećaj sistema (prema Studenović, 2016). Kako navode ovi autori, doprinos tome imaju ličnost i ponašanje profesora te učenika kao glavnih učesnika sistema. Kada govorimo o pozitivnom ponašanju nastavnika, ono uključuje ponašanja koja podstiču učenje odnosno njegovu sposobnost da motiviše učenike na adekvatan način, davanje podrške učenicima, konstruktivno kritikovanje, davanje povratne informacije, pohvale i nagrade, podsticanje pozitivnih osjećanja i drugo. Pozitivno ponašanje označava „krajnji kriterijum profesionalnosti nastavnika“ (Studenović, 2016). Stav o tome da li se neki profesor doživljava kao „dobar“ zavisi od njegovog ponašanja odnosno pozitivnog stava prema učenicima te o tome da li je u stanju isto primijeniti u svom radu (Schmitz i sar., 2006; prema Studenović, 2016).

Nastavnikova podrška učenicima u kao jedan od temeljnih faktora razredne i nastavne klime značajno utiče na emocionalni, socijalni i moralni razvoj učenika (Jagić i Jurčić, 2006; Raboteg-Šarić i sar., 2009; Williams i Deci, 1996; prema Bubić i Goreta, 2015). Nastavnici smatraju da škola može doprinijeti razvoju kreativnosti učenika pomažući građenje samopoštovanja učenika i pružajući mogućnost izbora u školskim aktivnostima (Fryer & Collings, 1999; prema Bodroža i sar., 2012). Sloboda izražavanja i dozvola da se preuzimaju rizici treba da stvore takvu atmosferu i osjećaj sigurnosti u kojoj će se učenici osjećati slobodno da ispolje sopstvenu kreativnost (Saarilahty et al., 1999; prema Bodroža i sar., 2012). U takvom pozitivnom okruženju koje podržava kreativnost najbitniji su stavovi nastavnika i nastavne strategije (Pavlović i Maksić, 2014). Svakako bitna stvar koja takođe utiče na kreativnost nastavničkih metoda su i dodatna usavršavanja i edukacije (Somolanji i Bognar, 2008).

4. PROBLEM ISTRAŽIVANJA

Na osnovu rečenog u uvodnom dijelu, možemo da zaključimo da postoji veliki broj istraživanja koja se bave odnosom kreativnosti i zadovoljstva školom. Naime, većina tih istraživanja fokusirana je na učenike osnovnoškolskog uzrasta ili pak, u nekim slučajevima studente. Rezultati istraživanja (Jovanović i Jerković, 2011) pokazali su da postoji negativna evaluacija škole od strane velikog broja učenika odnosno da učenici ne uživaju u odlasku u školu i školskim aktivnostima. Jedina pozitivna evaluacija škole se odnosi na obim raznovrsnosti gradiva koje se uči. Iz istraživanja koje su sprovele Bodroža i sar. (2013) zaključeno je da nastavnici najčešće opažaju kreativnost učenika preko njihovih aktivnosti i karakteristika ličnosti, dok ulogu škole u razvoju kreativnosti vide u domenu sopstvenog djelovanja u učionici. S druge strane, rezultati istraživanja koje su sprovele Ružić i sar. (2015) pokazalo je da su učenici sa odličnim školskim uspjehom kreativniji i posjeduju viši nivo, kako opštih intelektualnih sposobnosti, tako i perceptivnih, verbalnih i specijalnih sposobnosti u odnosu na vrlo dobre i dobre učenike.

Međutim, u literaturi ne pronalazimo mnogo istraživanja koja su se bavila odnosom kreativnosti i zadovoljstva školom kod učenika srednjoškolskog uzrasta. S obzirom da živimo u vremenu sve veće kompjuterizacije i robotizacije, našoj državi a i šire će biti potrebni ljudi koji imaju posebne karakteristike i sposobnosti odnosno koji su kreativni i koji će biti motivisani za stvaranje novih i neobičnih ideja i stvari (Ilić, 2012). Uopšteno govoreći,

kreativni pojedinci predstavljaju snažan faktor društvenog razvoja pa samim tim, društvo koje sputava kreativnost mladih generacija radi na vlastitom uništavanju (Bognar, 2012). S toga, upravo ovo istraživanje ima za zadatak ispitivanje odnosa kreativnost i zadovoljstva školom kod učenika srednjoškolog uzrasta.

5. HIPOTEZE

H1. Postoji pozitivna povezanost između kreativnosti i zadovoljstva učenika školom. Većina ispitanih istraživača u ovom ispitivanju tvrdila je da škola može u velikoj meri doprinijeti razvoju kreativnosti (Maksić & Pavlović, 2009; prema Maksić, 2015). Smatra se da najznačajniju ulogu u školi imaju nastavnici, koji treba da formiraju kreativan pogled na svijet. Ispitivanje mišljenja nastavnika i drugih zaposlenih u osnovnim školama istim instrumentom otkriva da oni, kao i istraživači za proučavanje obrazovanja, u većini slučajeva smatraju da je škola ta od koje zavisi u kojoj mjeri će se razvijati kreativnost (Maksić & Bodroža, 2012; Maksić & Pavlović, 2013; prema Maksić, 2015).

H2. Postoji pozitivna povezanost između zadovoljstva školom i školskog uspjeha učenika. Rezultati istraživanja (Raboteg-Šarić i sar., 2009) pokazuju da su učenici koji postižu bolji školski uspjeh generalno zadovoljniji školom, učenje smatraju interesantnim i zabavnim i imaju manje negativnih osjećanja prema školi. Takođe, istraživanje Verkuytena i Thijsa (2002) pokazuje da je zadovoljstvo školom povezano sa objektivnim školskim postignućima te osjećajem efikasnosti kod učenika. Učenici koji imaju bolja objektivna školska postignuća zadovoljniji su školom jer bolja školska postignuća dovode do većeg osjećaja samoeфикаsnosti (Nikčević-Milković et al., 2014).

H3. Postoji pozitivna povezanost između kreativnosti i školskog uspjeha učenika. U istraživanju koje je sprovedeno (Maksić i Đurišić-Bojanović 2004; prema Ružić i sar., 2015) utvrđena je niska ali značajna korelacija između kreativnosti i školskog uspjeha. Podaci su pokazali da viši rezultati na instrumentima procjene kreativnosti koreliraju sa boljim školskim uspjehom. Autorke istraživanja smatraju, da bi pojedinac bio kreativan u nekoj oblasti, potrebno je da usvoji njene osnovne pojmove i ovlada drugim relevantnim znanjima (Ružić i sar., 2015).

U pionirskom istraživanju ovog problema koji su sproveli Gezels i Džekson (Getzels&Jackson, 1962; prema Pekić, 2011) na uzorku američkih srednjoškolaca, izvršeno je uzajamno poređenje školskog postignuća i visoko inteligentnih učenika koji ostvaruju

nezapažen učinak na testovima kreativnosti i visoko kreativnih učenika prosječne inteligencije. Rezultati su pokazali jednako prisustvo školskog postignuća kod ispitivanih grupa, iako je rezultat na testu inteligencije kod učenika prosječne inteligencije otprilike za oko 20 IQ jedinica niže u odnosu na test inteligencije natprosječnih učenika. Međutim, značajna povezanost kreativnosti i školskog postignuća višestruko je potvrđena u brojnim drugim istraživanjima (Asha, 1980; Karimi, 2000; Marphy, 1973; Jacobson 1966; Lucht, 1963; Yamamoto, 1966; Ahrens, 1962; Palaniappan, 2005; Torrance, 2004; prema Pekić, 2011). Takođe, ovom shvatanju se pridružuju i autori koji ističu da postoji visoka povezanost između kreativnosti i viših nivoa akademske uspješnosti (Bentley, 1966; Smith, 1971; prema Pekić, 2011).

6. METOD

6.1 *Uzorak*: U istraživanju je učestovalo 400 učenika iz pet srednjih škola sa područja grada Doboja, Republika Srpska (BiH). Uzorak je obuhvatio sljedeće srednje škole: Gimnazija, Ekonomska škola, Saobraćajna i Elektro škola, Ugostiteljska i Trgovinska škola i Medicinska škola. Od toga 143 ispitanika muškog pola (35.6 %) i 259 ispitanika ženskog pola (64.4 %). Prosječan uzrast je od 16 do 18 godina. Učenici su svrstani u tri grupe: učenici sa odličnim uspjehom, vrlo dobrim uspjehom i dobrim uspjehom. Većina ispitanika je imala odličan školski uspjeh, njih 51.7 %, vrlo dobar uspjeh imalo je 36.6 % učenika i sa dobrim uspjehom prošlo je ukupno 11.7 % učenika. Najveći procenat ispitanika pohađalo je Gimnaziju 26.4 % učenika, zatim Ugostiteljsku i Trgovinsku školu 25.1 %, slijedi i Medicinska škola sa 24.6 % ispitanika, zatim Ekonomska škola sa 17.9 % kao i Saobraćajna i Elektro škola sa 6.0 % ispitanika.

6.2 *Varijable*: Nezavisna varijabla je kreativnost a zavisna varijabla je zadovoljstvo školom. *Kreativnost* je numerička varijabla operacionalno definisana kroz faktore Torensovog testa kreativnog mišljenja – fluentnost, originalnost, apstraktnost naslova, elaboracija i otpor ka preranom zatvaranju (Prilog 4). *Fluentnost* se mjeri kroz skor koji pokazuje ukupan broj ideja ispitanika koje stimulus koristi na smislen način. Da bi se odgovor bodovao, stimulus mora biti uključen u crtež. Apstraktni sadržaji moraju imati naziv, inače se ne boduju. Boduju se u aktivnostima 2 i 3. Aktivnost 2: Ispitanik treba da nacrtane stimuluse uvrsti u svoj crtež kako bi dobio cjelinu. Pri ocjenjivanju, broje se oni odgovori koji uključuju ponuđeni stimulusi. Ako odgovor nema naziv, ali je prepoznatljiv, boduje se. Ako postoji naziv, ali ništa nije

nacrtno, ne boduje se. Ukoliko se upotrijebi više figura u pravljenje jedne slike, daje se bodova koliko je uključeno slika, jer je to neobičan odgovor. Aktivnost 3: broji se svaki relevantan odgovor, bilo da se koristi krug ili dvije linije. Ukoliko se dvije ili više figura kombinuje u sliku, daje se 1 poen kao da je samo jedna ideja predstavljena. Kombinacija može biti preko naslova, fizički ili predstavljena kao strip. *Originalnost* se mjeri kroz statističku rijetkost i neobičnost odgovora. Prilikom procjene odgovora prema kriterijumu originalnosti, fokus mora biti više na tome kako je stimulus uklopljen u nacrtani ispitanikov odgovor, nego kako glasi naziv crteža. Ocjenjivanje se vrši na osnovu jasnog uputstva navedenog u priručniku za bodovanje (u tom slučaju se ne daju bodovi, jer se odgovor ocjenjuje jednim bodom). *Apstraktnost naslova* se odnosi na sposobnost kreiranja dobrih naslova koji zahtijevaju uključenost misaonih procesa sinteze i organizacije. Na najvišem nivou, od ispitanika se zahtijeva sposobnost shvatanja suštine predstavljene informacije, sposobnost prepoznavanja šta je važno u predstavljenom crtežu, odnosno ispitanikovom odgovoru. Ocjenjuje se u odgovorima ispitanika na aktivnosti 1 i 2. Što je naziv kompleksniji i apstraktniji, odnosno nosi u sebi određenu poruku to nosi više bodova. *Elaboracija* - na dvije pretpostavke leži vrednovanje faktora *elaboracije figuralnog testa*. Prva je da je minimalni i osnovni odgovor na stimulus jedan odgovor. U suštini, ocjenjivač se mora zapitati: *Koji je minimum detalja koje moram vidjeti za ovo da bi to bilo _____?* Druga pretpostavka na kojoj počiva vrednovanje elaboracije je ta da su imaginacija i iznošenje detalja funkcije kreativne sposobnosti, prikladno označene kao elaboracija. Prema tome, u vrednovanju elaboracije, bod se daje za svaki prikladan detalj (ideja, jedna informacija itd.) dodat originalnom stimulusu figure, njegovim ivicama i/ili prostoru koji ga okružuje. Međutim, odgovor sam po sebi morao bi biti smislen prije nego se faktor evaluacije počne ocjenjivati. I posljednji faktor je *otpor ka preranom zatvaranju* koji se ocjenjuje na odgovorima datim u aktivnosti 2. Kreativna osoba je sposobna da ostavi otvoren um i odloži tendenciju ka opažanju cjelina dovoljno dugo dok ne ostvari mentalni skok neophodan za stvaranje originalnih ideja. Osobe koje imaju kreativne sposobnosti razvijene su u manjoj mjeri, nisu u mogućnosti da ostanu dovoljno dugo otvorenog uma ako bi se desio mentalni skok, već teže da nedovršene draži zatvore u smislaonu cjelinu. Na taj način ne razmatraju datu informaciju sa različitih aspekata. Na osnovu jasno opisanih kriterija, odgovorima u Aktivnosti 2 procjenjuje se u kojoj mjeri je ispitanik odgodio zatvaranje uma.

Druga varijabla, *zadovoljstvo školom*, je kontinuirana varijabla, koja je operacionalno definisana putem skora na skali zadovoljstva školom (Prilog 3). Ova varijabla obuhvata dva nivoa:

1. *zadovoljstvo nastavom*, koje se odnosi na učeničko ocjenjivanje školskog života i nastave, kvaliteta nastave i načina njenog sprovođenja kao i klime koja vlada u razredu ili školi.

2. *zadovoljstvo nastavnicima i školom* obuhvata stavke koje obuhvataju različita pitanja vezana za zadovoljstva nastavnicima i njihovog odnosa prema učenicima (Subotić i sar., 2016).

U sociodemografske varijable ubraja se pol, obrazovanje i školski uspjeh.

- Pol je nezavisna, kategorička varijabla sa dva nivoa: muški i ženski pol.
- Vrsta srednje škole je kategorička varijabla (uključuje pet srednjih škola: Ekonomsku i Trgovinsku školu, Saobraćajnu i Elektro školu, Gimnaziju, Ugostiteljsku školu i Medicinsku školu).
- Školski uspjeh je operacionalno definisan na osnovu zaključne ocjene kojom je učenik završio razred na kraju prethodne školske godine (odličan, vrlo dobar i dobar školski uspjeh).

6.3 *Instrumenti*: Za ispitivanje kreativnosti koristio se *Torensov test kreativnog mišljenja Torrance Tests of Creative Thinking* (Torrance, 1990) (TTCT- figuralna forma)¹. TTCT je napoznatiji i najviše korišten test kreativnosti koji mjeri kreativne sposobnosti mišljenja, a koje se odnose na skup generalizovanih mentalnih sposobnosti. Postoje dvije forme TTCT: verbalna forma A i B, i figuralna forma A i B. Za svrhe ovog istraživanja koristila se figuralna forma A (Torrance, Ball, Safter, 1990). Kreativnost je operacionalno definisana kroz faktore Torensovog testa kreativnog mišljenja – fluentnost, originalnost, apstraktnost naslova, elaboracija i otpor ka preranom zatvaranju.

Za ispitivanje zadovoljstva učenika školom koristiće se *Upitnik učeničkih stavova o (ličnoj slobodi u) školi - SOS-KF* (Knežević & Subotić, 2015). To je upitnik koji je namijenjen za srednjoškolce a koji sadrži stavke koje se odnose na stavove učenika po pitanju sistema obrazovanja kao i načina na koji provode svoje vrijeme u školi (Subotić i sar., 2016). Radi se o petostepenoj skali koja ispituje stepen slaganja ili neslaganja sa određenom tvrdnjom (od „u potpunosti se ne slažem“ do „u potpunosti se slažem“). Ovaj upitnik obuhvata tri međusobno povezane dimenzije a to su: zadovoljstvo nastavnicima i školom, zatim nezadovoljstvo koncepcijom škole i nezadovoljstvo kompulzivnošću škole (Knežević & Subotić, 2015).

¹ Torrance Tests of Creative Thinking by E. Paul Torrance and Orlow E. Ball with H. Tammy Safter, Scholastic testing service, Bensenville, IL

* Napomena: Dobijena je saglasnost za korištenje TTCT instrumenta

6.4 *Postupak*: Na osnovu neslučajnog prigodnog uzorkovanja, ispitanici su prikupljeni sa prostora grada Doboja. Škole su odabrane na osnovu dogovora sa psihologom a odjeljenja su se birala nakon dogovora sa nastavnicima koji su pristali da ustupe neki od svojih časova u cilju sprovođenja istraživanja. Ispitivanje i ocjenjivanje testova je vršio jedan procjenjivač (objasnio učenicima uputstva za popunjavanje testova i bio na raspolaganju ukoliko su učenici imali neke nedoumice ili pitanja). Kao što je već spomenuto, zadate su dvije vrste upitnika.

6.5 *Obrada podataka*: Od statističkih tehnika su korištene deskriptivne statističke mjere, korelacije, kako bi se utvrdila povezanost između subskala testova, zatim analiza glavnih komponenti (praćena promax rotacijom), korištena u cilju provjere mogućnosti dobijanja sumacionog skora pet skala kako bi se dobila opšta mjera kreativnosti, slijedi hijerarhijska regresiona analiza, koja se koristila za ispitivanje potencijalnih predikcija kreativnosti na osnovu subskala zadovoljstva školom, MANOVA i ANOVA za utvrđivanja potencijalnih razlika na skupu kao i na pojedinačnim subskalama kreativnosti u odnosu na srednju školu koju ispitanik pohađa, zatim post-hoc analiza sa Bonfferoni korekcijom kako bi se dobio detaljniji i jasniji uvid u strukturu rezultata.

7. REZULTATI

Prije obrade podataka, provjerena je prisutnost univarijatnih i multivarijatnih ekstremnih vrijednosti. Univarijatni autlajeri nisu identifikovani, dok je identifikovano 10 multivarijatnih autlajera (korišteni su skorovi Mahalanobisove distance) koji su isključeni iz dalje obrade podataka (Field, 2009). Ukupan uzorak koji je podvrgnut daljoj analizi iznosi 392 ispitanika.

Kreativnost mjerena Torensovim testom kreativnog mišljenja sadrži pet subskala. Pojedini autori navode da je opravdano korištenje ukupnog sumacionog/prosječnog skora pet skala i da se time dobija opšta mjera kreativnosti (Milićević, Milić, Maksimović, Erić i Bjekić, 2015). U cilju da se provjeri empirijska opravdanost ovakvog tretmana rezultata sprovedena je analiza glavnih komponenti (praćena promax rotacijom), a kao kriterij određivanja broja komponenti korištena je paralelna analiza na 1000 slučajnih uzoraka u okviru softvera Monte Carlo PCA (Watkins, 2000). Provjerena je i opravdanost korištenja analize glavnih komponenti na osnovu KMO koeficijenta (u ovom slučaju $KMO=.68$) i Bartletovog testa sferičnosti ($\chi^2(10)=943.22$, $p<.001$). Oba indikatora su zadovoljavajuća (Kaiser, 1974).

Rezultati paralelne analize (Prilog 1) ukazuju na dvokomponentno rješenje koje objašnjava 80,88 % varijanse. Uvidom u matricu struktura (Prilog 2) primjetno je da pojedine subskale ostvaruju statistički značajna zasićenja na obje komponente. Iz tog razloga, provjereno je i jednokomponentno rješenje. Ovo rješenje objašnjava zadovoljavajućih 53.09 % varijanse, a uvidom u komponentu matricu (Prilog 2) primjetno je da svih pet subskala ostvaruje statistički značajna zasićenja na ovoj komponenti, pri čemu najniže subskala apstraktnost naslova (.49), a najviše subskala elaboracija (.91). Na osnovu ovih podataka načinjen je i prosječni skor na svih pet subskala koji predstavlja opštu mjeru kreativnosti i ima zadovoljavajuću internu pouzdanost ($\alpha=.76$). Faktorski (regresioni) skor je u statistički značajnoj korelaciji sa ovom mjerom ($r(390)=.99, p<.001$). Opravdanost korištenja ukupnog skora kreativnosti je potvrđena i na osnovu rezultata korelacione analize (Tabela broj 1), koja pokazuje da je opšta mjera kreativnosti u statistički značajnoj korelaciji sa svih pet subskala na nivou $p<.001$, pri čemu je najviša korelacija sa subskalom elaboracija ($r=.92$), a najniža sa subskalom apstraktnost naslova ($r=.49$).

Tabela 1. *Rezultati deskriptivne statistike, interne konzistencije, polnih razlika i korelacija sa školskim uspjehom i uzrastom*

Subskala	N	M	SD	Min	Max	Sk	Ku	α	t	d	r_1	r_2
Zad_Niš	7	2.89	.89	1.00	4.86	.01	.26	.83	1.44	.15	-.06	-.01
Nez_KomŠ	6	2.40	.98	1.00	5.00	.42	.52	.78	.08	.01	.12*	.08
Nez_KŠ	4	3.73	.91	1.00	5.00	.42	.37	.65	2.13*	.22	.07	.13*
Fluentnost	2	32.67	5.56	11.00	37.00	-1.46	1.41	.38	-3.32***	-.36	.06	-.04
Originalnost	3	17.32	5.92	2.00	34.00	.13	-.22	.58	-4.24***	-.45	.21***	-.01
Apstraktnost	2	4.86	5.11	0.00	25.00	1.43	1.54	.64	-1.15	-.11	.26***	.01
Elaboracija	3	35.29	8.76	11.00	57.00	-.15	-.31	.63	-4.28***	-.46	.15*	-.02
Otpor	1	3.75	2.59	0.00	13.00	.65	-.06	/	-2.77**	-.28	.24***	.06
Kreativnost	5	18.77	4.23	4.80	30.20	-.14	.09	.76	-4.53***	-.47	.23***	-.01

Napomena: N-broj stavki/zadataka; Sk-skjunis; Ku-kurtosis; α – Kronbahov alpha koeficijent interne konzistencije; t- t statistik polnih razlika; d- Koenov d koeficijent (negativan predznak se odnosi na veće rezultate žena); r_1 - korelacija sa školskim uspjehom; r_2 - korelacija sa uzrastom; *- $p<.05$; **- $p<.01$; ***- $p<.001$.

Pored rezultata deskriptivne statistike, provjerene su i potencijalne polne razlike na svim korištenim subskalama (Tabela 1). Na osnovu rezultata Welchovog t-testa (koji je korišten jer je narušena pretpostavka jednakosti varijanse (Delacre, Lakens & Leys, 2017) dobijene su

statistički značajne razlike na većini subskala, osim na subskalama zadovoljstvo nastavnicima i školom, nezadovoljstvo kompulsivnošću škole i apstraktnost naslova. Veličina efekta polnih razlika se kreće od niske do umjerene, pri čemu su ove razlike najizraženije na generalnom skoru kreativnosti kao i subskalama elaboracija i originalnost na kojima žene ostvaruju više rezultate, dok muškarci više rezultate ostvaruju na subskali nezadovoljstvo koncepcijom škole (Cohen, 1988; prema Cumming, 2012). Školski uspjeh ostvaruje statistički značajne pozitivne korelacije (Tabela 1), male veličine efekta, sa gotovo svim subtestovima kreativnosti (izuzev subskale fluentnost) kao i subskalom nezadovoljstvo kompulsivnošću škole. Nezadovoljstvo koncepcijom škole je jedina subskala u statistički značajnoj pozitivnoj korelaciji sa uzrastom ispitanika (Cohen, 1988; prema Cumming, 2012). Interna konzistencija predstavljena Kronbahovim alpha koeficijentom (Tabela 1), za većinu subskala/subtestova ima vrijednosti nižu od .70 koja predstavlja konvencionalnu vrijednost zadovoljavajuće pouzdanosti (Kline, 2000). Zadovoljavajuću pouzdanost imaju subskale zadovoljstvo nastavom i školom, nezadovoljstvo kompulsivnošću škole i test kreativnosti. Ovakvi rezultati interne konzistencije su vjerovatno prouzrokovani malim brojem ajtema u okviru subskala, tj. subtestova (manje od pet ajtema/zadataka). Alpha koeficijent za subtest otpor ka zatvaranju nije predstavljen jer ovaj subtest čini jedan zadatak.

Tabela 2. *Korelacija korištenih (sub)skala*

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1 Zad_NiŠ		-.58***	-.43***	-.01	-.11*	-.19**	-.09	-.11*	-.13*
2 Nez_KomŠ			.56***	-.02	-.03	.08	-.05	-.02	-.02
3 Nez_KŠ				.03	.01	.05	.01	-.01	.01
4 Fluentnost					.51***	-.06	.72***	.01	.69***
5 Originalnost						.38***	.77***	.45***	.88***
6 Apstraktnost							.25***	.50***	.49***
7 Elaboracija								.35***	.92***
8 Otpor									.51***
9 Kreativnost (ukupan skor)									

Napomena: *- $p < .05$; **- $p < .01$; ***- $p < .001$.

Rezultati predstavljeni u Tabeli 2 ukazuju da su subskale zadovoljstva školom u statistički značajnoj međusobnoj korelaciji na način da su subskale orijentisane na nezadovoljstvo pozitivno povezane, odnosno u negativnoj su korelaciji u odnosu na subskalu koja je orijentisana na zadovoljstvo što je očekivan rezultat. Subskale kreativnosti su u međusobnoj statistički značajnoj pozitivnoj korelaciji, sa izuzetkom subskale fluentnost koja ne ostvaruje povezanost sa subskalama apstraktnost naslova i otpor ka zatvaranju. Kao što je već spomenuto, ukupan skor na testu kreativnosti je statistički značajnoj korelaciji sa svim

subskalama ovog testa. Subskale zadovoljstva školom, uglavnom, ne ostvaruju statistički značajnu vezu sa subtestovima kreativnostima, osim subskale zadovoljstvo školom koja je u negativnoj korelaciji sa originalnošću, apstraktnošću naslova, otporu ka zatvaranju i ukupnim skorom na testu kreativnosti.

Rezultati korelacione analize ukazuju da postoji povezanost između kreativnosti i subskala zadovoljstva školom na bivarijatnom nivou, sprovedena je hijerarhijska regresiona analiza kako bi se ispitala potencijalna predikcija kreativnosti na osnovu subskala zadovoljstva školom.

Tabela 3. Rezultati hijerarhijske regresione analize (kriterijumska varijabla-kreativnost)

	$R1^2 = .09$	$R2^2 = .12$
<i>Prediktori</i>	β (<i>p</i>)	β (<i>p</i>)
Pol	.18 (<.001)	.18 (<.001)
Uzrast	-.02 (.63)	-.01 (.73)
Školski uspjeh	.19 (<.001)	.20 (<.001)
Zad_Niš	-	-.19 (<.01)
Nez_KomŠ	-	-.17 (<.05)
Nez_KŠ	-	.04 (.53)

Napomena: Varijabla pol – 0=učenici, 1=učenice

U prvom koraku hijerarhijske regresione analize (Tabela 3) su kao prediktori, a sa ciljem njihove statističke kontrole, postavljene varijable: pol, uzrast i školski uspjeh iz razloga što ove varijable imaju statistički značajne efekte na varijablu kreativnost što je vidljivo iz ranijih analiza. Prvi regresioni model objašnjava oko 9 % varijanse i statistički je značajan ($F(3, 388)=12.55$, $p<.001$). U drugom koraku su dodate subskale zadovoljstva školom, pri čemu dolazi do porasta objašnjenja varijanse za oko 3%, a ovaj rast je statistički značajan ($F(3, 385)=4.22$, $p<.01$). Statistički značajnije parcijalne prediktore predstavljaju školski uspjeh ($\beta=.20$) koji su u pozitivnoj vezi sa kreativnosti, dok su srazmjerno obrnuti prediktori zadovoljstvo nastavnicima i školom ($\beta=-.19$) i nezadovoljstvo kompulzivnošću školom ($\beta=-.17$). Takođe, postoji efekat pola, pri čemu su učenice kreativnije od učenika ($\beta=.18$). S obzirom da se nezadovoljstvo kompulzivnošću škole javlja u regresionom modelu kao individualni prediktor, a na bivarijantnom nivou veza sa kreativnošću, sproveden je niz dodatnih analiza. Prvo je ponovljena multipla regresiona analiza, pri čemu je u prvom koraku kao prediktor postavljena varijabla nezadovoljstvo kompulzivnošću školom ($\beta=-.02$, $p=.68$). U drugom koraku je dodata varijabla zadovoljstvo školom i nastavnicima što je dovelo do toga da nezadovoljstvo kompulzivnošću školom se javi kao statistički značajan individualni

prediktor ($\beta = -.15$, $p < .05$). Ovaj rezultat je poslužio kao osnova da bi zadovoljstvo školom i nastavnicima mogao imati moderacijski efekat na vezu između nezadovoljstva kompulsivnošću školom i kreativnosti. Moderacijska analiza je izvršena u okviru SPSS macroa PROCESS v3.0 (Hayes, 2018), a prije same analize je izvršena standardizacija prosječnih skorova korištenih varijabli kako bi se dobili standardizovani koeficijenti regresije. Rezultati moderacijske analize ukazuju da ne postoji moderacijski efekat $\beta = .09$, $SE = .04$, $t = 1.90$, $p = .06$, 95% $CI [-.003, .182]$. S obzirom da je (ne)postojanje moderacijskog efekta na granici statističke značajnosti, provjereno je da li u situacijama niskog, srednjeg i visokog zadovoljstva nastavnicima i školom može da se javi kondicionalni efekat. Na osnovu rezultata je utvrđeno da efekat postoji u situacijama niskog ($\beta = -.22$, $SE = .07$, $t = -3.05$, $p < .05$, 95% $CI [-.367, -.079]$) i srednjeg ($\beta = -.13$, $SE = .06$, $t = -2.20$, $p = .03$, 95% $CI [-.254, -.014]$) zadovoljstva nastavnicima i školom.

S ciljem da se utvrde potencijalne razlike pojedinačnih subskala zadovoljstva školom u odnosu na srednju školu koju ispitanik pohađa sprovedena je univarijatna ANOVA. Rezultati univarijatne ANOVA-e ukazuju da postoje statistički značajne razlike u odnosu na sve tri subskale: subskala zadovoljstvo nastavnicima i školom ($F(4.387) = 6.73$, $p < .001$, parcijalni $\eta^2 = .06$), nezadovoljstvo kompulsivnošću škole ($F(4.387) = 4.52$, $p < .01$, parcijalni $\eta^2 = .05$) i nezadovoljstvo koncepcijom škole ($F(4.387) = 4.77$, $p < .001$, parcijalni $\eta^2 = .05$). Dobijene razlike se mogu kategorisati kao razlike male veličine efekta (Cohen, 1988; prema Cumming, 2012). Da bi se dobio detaljniji i jasniji uvid u strukturu ovih rezultata izvršena je i post-hoc analiza sa Bonfferoni korekcijom, a deskriptivni rezultati poput aritmetičke sredine i standardne devijacije su predstavljeni u Tabeli 4 (Field, 2009). Najviše skorove na subskali zadovoljstvo nastavom i školom ostvaruju učenici koji idu u saobraćajnu i elektro školu. Njihovi prosječni skorovi se statistički razlikuju u odnosu na prosječne skorove učenika gimnazije i medicinske škole na nivou $p < .05$. U okviru ove subskale učenici medicinske škole ostvaruju najniže prosječne skorove i oni se statistički značajno razlikuju u odnosu na prosječne skorove učenika preostalih škola, sa izuzetkom gimnazije, na nivou $p < .05$. Na subskali nezadovoljstvo kompulsivnošću škole, najviše prosječne skorove ostvaruju učenici gimnazije i njihovi prosječni skorovi se statistički značajno razlikuju od prosječnih skorova učenika saobraćajne i elektro škole kao i ugostiteljske i trgovinske škole na nivou $p < .05$. Najniže izraženo nezadovoljstvo kompulsivnošću škole imaju učenici saobraćajne i elektro škole, te prosječni skorovi ovih učenika se, u prosjeku, statistički značajno razlikuju samo od prosječnih skorova učenika gimnazije na nivou $p < .05$. U okviru subskale nezadovoljstvo koncepcijom škole najveće nezadovoljstvo pokazuju učenici gimnazije čiji se prosječni

skorovi statistički značajno razlikuju od prosječnih skorova učenika saobraćajne i elektro škole, dok učenici saobraćajne i elektro škole ostvaruju najniže prosječne skorove koji se statistički značajno razlikuju od prosječnih skorova učenika, pored gimnazijalaca, ekonomske i medicinske škole. Ove razlike su statistički značajne na nivou $p < .05$. Generalno posmatrano, učenici saobraćajne i elektro škole iskazuju najviši stepen zadovoljstva i najniži stepen nezadovoljstva, dok učenici gimnazije najviši stepen nezadovoljstva.

Tabela broj 4. *Rezultati deskriptivne statistike skala zadovoljstva školom u odnosu na srednju školu*

Srednja škola	Zadovoljstvo nastavom i školom		Nezadovoljstvo kompulsivnošću škole		Nezadovoljstvo koncepcijom škole	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Ekonomska škola	3.08	.89	2.36	1.0	3.76	.96
Saobraćajna i elektro škola	3.29	.86	1.95	.81	3.07	.80
Gimnazija	2.69	.77	2.60	.91	3.90	.79
Ugostiteljska i trgovinska škola	3.08	.93	2.16	.99	3.60	.96
Medicinska škola	2.64	.85	2.54	.96	3.78	.88

Napomena: Boldovane su aritmetičke sredine kod onih srednjih škola koje ostvaruju najniže i najviše skorove na subskalama.

Sprovedena je MANOVA sa ciljem da se utvrde potencijalne razlike na skupu subskala kreativnosti u odnosu na srednju školu koju ispitanik pohađa. Rezultati MANOVA-e ukazuju da postoje statistički značajne razlike ($F(20.1271)=15.03$, $p < .001$, $\lambda = .49$, parcijalni $\eta^2 = .16$). S ciljem da se utvrde potencijalne razlike pojedinačnih subskala kreativnosti i ukupnog skora kreativnosti u odnosu na srednju školu koju ispitanik pohađa sprovedena je univarijatna ANOVA. Rezultati univarijatne ANOVA-e ukazuju da postoje statistički značajne razlike u odnosu na sve subskale: subskala fluentnost ($F(4.387)=2.72$, $p < .01$, parcijalni $\eta^2 = .03$), originalnost ($F(4.387)=6.22$, $p < .01$, parcijalni $\eta^2 = .06$), apstraktnost naslova ($F(4.387)=19.39$, $p < .001$, parcijalni $\eta^2 = .17$), elaboracija ($F(4.387)=17.75$, $p < .001$, parcijalni $\eta^2 = .15$) i otpor ka zatvaranju ($F(4.387)=6.17$, $p < .001$, parcijalni $\eta^2 = .06$). Dobijene razlike se mogu klasifikovati u kategoriju malog i srednjeg intenziteta (Cohen, 1988; prema Cumming, 2012). Da bi se dobio detaljniji i jasniji uvid u strukturu ovih rezultata izvršena je i post-hoc analiza sa Bonfferoni korekcijom, a deskriptivni pokazatelji su predstavljeni u Tabeli 5 (Field, 2009).

Tabela broj 5. *Rezultati deskriptivne statistike skala kreativnosti u odnosu na srednju školu*

Srednja škola	Fluentnost		Originalnost		Apstraktnost		Elaboracija		Otpor	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Ekonomska škola	32.64	4.29	16.09	5.74	2.64	3.13	29.94	7.60	3.24	2.38
Saobraćajna i elektro škola	31.46	5.23	14.50	5.34	4.08	5.65	30.16	6.09	2.83	2.21
Gimnazija	31.39	6.43	19.35	6.14	7.72	5.78	35.02	9.26	4.50	2.85
Ugostiteljska i trgovinska škola	33.46	5.38	16.29	5.30	2.76	3.50	36.19	6.81	3.10	2.43
Medicinska škola	33.51	5.45	17.83	6.18	5.75	5.09	39.73	8.69	4.20	2.44

Napomena: Boldovane su aritmetičke sredine kod onih srednjih škola koje ostvaruju najniže i najviše skorove na subskalama.

Na testu fluentnosti učenici medicinske škole ostvaruju najviše prosječne skorove dok učenici gimnazije najniže. Nisu identifikovane statistički značajne razlike učenika ovih škola u odnosu na ostale škole. Generalno posmatrano, učenici svih škola, postižu na ovom testu gotovo identične prosječne skorove. Na testu originalnosti najviše prosječne skorove postižu učenici gimnazije, te njihovi prosječni skorovi se statistički značajno razlikuju u odnosu na prosječne skorove učenika ekonomske, saobraćajne i elektro kao i ugostiteljske i trgovinske škole na nivou $p < .05$. Najviše prosječne skorove na ovom subtestu ostvaruju učenici saobraćajne i elektro škole a njihovi prosječni skorovi se statistički značajno razlikuju u odnosu na prosječne skorove učenika gimnazije i medicinske škole na nivou $p < .05$. U okviru subtesta apstraktnost naslova najviše prosječne skorove ostvaruju učenici gimnazije, čiji se prosječni skorovi statistički značajno razlikuju od prosječnih skorova učenika svih škola. Najniže prosječne skorove, na ovom subtestu, ostvaruju učenici ekonomske škole, a njihovi prosječni skorovi se statistički značajno razlikuju od učenika gimnazije i medicinske škole. Statistička značajnost ovih razlika je na nivou $p < .05$. Na subtestu elaboracija, učenici medicinske škole ostvaruju najviše prosječne skorove koji se statistički značajno razlikuju od prosječnih skorova učenika svih preostalih škola, dok najniže prosječne skorove ostvaruju učenici ekonomske škole, čiji se prosječni skorovi statistički značajno razlikuju od prosječnih skorova učenika svih škola osim saobraćajne i elektro škole. Razlike su dobijene na nivou značajnosti $p < .05$. Otpor prema zatvaranju predstavlja posljednji subtest na kojem učenici gimnazije ostvaruju najviše, a učenici saobraćajne i elektro škole najniže prosječne skorove. Prosječni skorovi gimnazijalaca se stastički razlikuju u odnosu na sve škole osim na medicinsku školu, dok prosječni skorovi učenika saobraćajne i elektroškole u odnosu učenike gimnazije i medicinske škole. Identifikovane razlike su statistički značajne na nivou $p < .05$. U prosjeku posmatrano, na testu kreativnosti (prosječan skor svih pet subskala), učenici

medicinske škole ostvaruju najviše prosječne skorove, a učenici saobraćajne i elektro škole najniže. Statistički značajne razlike su uočene između učenika medicinske škole u odnosu na preostale škole (sa izuzetkom gimnazije) na nivou $p < .01$, dok rezultati učenika saobraćajne i elektro škole se statistički značajno razlikuju u odnosu na prosječne skorove učenika gimnazije i medicinske škole na nivou $p < .05$.

8. DISKUSIJA

Cilj ovog rada je da utvrdi relaciju između kreativnosti i zadovoljstva školom. Na osnovu problema istraživanja, odnosno cilja postulirane su i tri hipoteze. Glavna hipoteza se odnosi na identifikovanje veze između kreativnosti i zadovoljstva školom, dok se preostale dvije hipoteze odnose na identifikovanje pozitivne povezanosti školskog uspjeha sa kreativnosti i zadovoljstva školom.

Glavna hipoteza ovog rada je djelimično potvrđena. Na osnovu rezultata korelacija i hijerarhijske regresione analize, primjetno je da su pojedini aspekti zadovoljstva u vezi sa kreativnošću. U ovom radu, konkretno se radi o subskali zadovoljstva školom i nastavnicima koja je u negativnoj vezi sa kreativnosti, tj. ukupnom mjerom kreativnosti. Ova subskala je, isto tako, u negativnoj vezi i sa pojedinim zadacima u okviru korištenog testa poput otpor ka zatvaranju, apstraktnost naslova i originalost. U okviru rezultata hijerarhijske regresione analize, kao obrnuto srazmjeran prediktor, pored zadovoljstva školom i nastavnicima, se izdvaja i nezadovoljstvo kompulsivnošću škole. S obzirom da je izostala veza između nezadovoljstva kompulsivnošću školom i kreativnosti na bivarijatnom nivou, a u regresionom modelu veza postaje statistički značajna nakon uvođenja zadovoljstva školom i nastavnicima, sprovedena je moderacijska analiza kako bi se ova veza bolje razumjela. Rezultati moderacijske analize ukazuju da kod onih učenika koji imaju nisko zadovoljstvo nastavnicima i školom, obrnuto srazmjeran odnos između nezadovoljstva kompulsivnošću školom i kreativnosti. Ovakav odnos je prisutan i kod učenika koji su umjereno zadovoljni školom, s tim da je intenzitet veze manji. U prilog ovoj činjenici govori rezultat istraživanja (Beč, 2011) u kojem se oko 70% učenika slaže da se u savremenoj nastavi kreativnosti ne pridaje dovoljno pažnje ili se ona u nekim slučajevima sputava. Navešćemo neke od najčešćih oblika kojima nastavnici sputavaju kreativnost a to su princip održavanja nastave na isti, uobičajen način, zatim pasivnost nastavnika (nedovoljno zainteresovanog za bogaćenje nastavnog sadržaja kreativnim idejama), striktno pridržavanje plana i programa te se na taj

način učenici ograničavaju da razmišljanju konvergentno, da istražuju i preispituju svoje ideje i slično (Pančić, 2017). S druge strane, kod učenika koji imaju visoko zadovoljstvo nastavnicima i školom, već pomenut odnos nije identifikovan. Identifikovane korelacije i prediktorski model, iako su u vezi sa kreativnošću, oni ili ostvaruju jako slabu povezanost, odnosno objašnjavaju jako mali procenat varijanse (prediktorski model sačinjen od demografskih varijabli i prosjeka ocjena objašnjava mnogo više varijanse).

Kao što je navedeno u uvodnom dijelu, rezultati domaćih istraživanja ukazuju da nastavnici/profesori i škola može imati uticaj na razvoj kreativnosti kod učenika (Fryer & Collings, 1999; prema Bodroža i sar., 2012). Iz rezultata ovog rada, to jeste djelimično potvrđeno, ali rezultati isto tako ukazuju na negativnu vezu, tj. porastom nezadovoljstva školom i nastavnicima raste i kreativnost, odnosno padom nezadovoljstva kompulsivnošću školom kreativnost raste. Postoji nekoliko potencijalnih objašnjenja za ove rezultate. Prvo, rezultati su mogli biti pod uticajem niske interne konzistencije. U slučajevima kada je interna konzistentnost instrumenta niska, često dolazi do precjenjivanja ili podcjenjivanja veličine efekta (u ovom slučaju korelacija) što se moglo odraziti na rezultate. Drugo, iako rezultati domaćih istraživanja (Maksić i Bodroža, 2012; Maksić i Pavlović, 2013, prema Maksić, 2015) ukazuju da nastavnici i škola mogu uticati na razvoj kreativnosti svojim metodama i podsticajnom nastavom, onda se kao logička pretpostavka javlja i ideja da nastavnici i škola mogu negativno uticati na razvoj kreativnosti. Bitno je pomenuti da su nastavnici glavni akteri nastave pa samim tim su upravo oni odgovorni, u većini slučajeva, za podsticanje ili sputavanje kreativnost na različite načine. Kako ne bi došlo do sputavanja kreativnog potencijala učenika, kao potencijalna rješenje ovog problema navešćemo neka od njih: promjena školskog plana i programa, uvrstiti u kurikulum one sadržaje koji će omogućiti maksimalan transfer kao i reprezentativne ideje i pojmove (Renzuli, 1994; prema Maksić, 2006), edukovani i motivisani nastavnici, koji će svojim metodama i kreativnim radom uvesti novosti u nastavu a samim tim motivisati učenike da im ne bude dosadno, zatim buđenje svijesti učenika o tome šta je kreativnost i čemu ona služi kako bi se stvorio „prostor“ za njeno adekvatno ispoljavanje i mnoge druge metode (Maksić, 2006).

Rezultati MANOVA-e i ANOVA-e ukazuju da se učenici različitih škola razlikuju po stepenu izraženosti kako ukupne kreativnosti, tako i pojedinih domena kreativnosti. Generalno posmatrano, učenici gimnazije i medicinske škole ostvaruju više skorove na (sub)testovima kreativnosti, što može biti pod uticajem nastavnih planova i programa. Takođe, moguće objašnjenje bi bilo da učenici koji su kreativniji upisuju već pomenute škole. Generalno posmatrano, najzadovoljniji su učenici saobraćajne i elektro škole, a najmanje su

zadovolji učenici gimnazije. Ove razlike u odnosu na generalno (ne)zadovoljstvo se navode, jer pojedine subskale zadovoljstva školom su značajni prediktori kreativnosti ili su u statistički značajnim vezama sa pojedinim aspektima kreativnosti. Generalno posmatrano, zadovoljstvo školom i nastavnicima je subskala koja je i najbolji prediktor kreativnosti (izuzetak su subtestovi elaboracije i fluentnosti). Ova subskala ima i negativan standardizovani regresioni koeficijent, a i na bivarijatnom nivou je u negativnoj vezi sa pojedinim aspektima kreativnosti, što znači da učenici sa nižim skorovima na subskali zadovoljstva nastavnicima i školom, imaju više skorove na opštoj mjeri kreativnosti. Ovaj rezultat se čini kao neočekivan, s obzirom da već pomenutu subskalau čine ajtemi poput „Nastavnici prepoznaju i podržavaju moje interese“, „Mislim da me nastavnici razumiju“, „Većina školskog osoblja pokazuje istinski interes za moju budućnost“, te je za očekivati bilo da ova subskala bude u pozitivnoj relaciji u odnosu na kreativnosti (Arar i Rački, 2003; Richards, 1999, prema Pavlović i Maksić, 2014). U kontekstu rezultata hijerarhijske regresione analize, subskala nezadovoljstvo kompulzivnošću škole, takođe ima negativan standardizovan regresioni koeficijent. Provjerili smo i, već pomenuti, medijacijski efekat varijable zadovoljstvo školom i nastavnicima na vezu između nezadovoljstva kompulsivnošću školom i kreativnosti. S obzirom da je (ne)postojanje moderacijskog efekta na granici statističke značajnosti, ipak je provjereno da li u situacijama niskog, srednjeg i visokog zadovoljstva nastavnicima i školom može da se javi kondicionalni efekat. Na osnovu rezultata je utvrđeno da efekat postoji u situacijama niskog i srednjeg zadovoljstva nastavnicima školom. Tako subskalau nezadovoljstvo kompulzivnošću školom čine sljedeći ajtemi: „Osjećam da sam prisiljen da idem u školu“, „Škola mi liči na zatvor“, „Škola me čini depresivnim/om“, „Zbog škole sebe doživljavam kao glupog/glupu“. U slobodnom tumačenju ovih ajtema, moglo bi se reći da ova subskala oslikava nedemokratičnost škole i oštro i rigidno poštovanje pravila (zbog čega potencijalni kreativni odgovori učenika bivaju neprihvaćeni od strane profesora što dovodi do doživljaja sebe kao nepogodnog ili manje vrijednog). Ovaj rezultat se poklapa sa rezultom ranijeg istraživanja (Bognar, 2012), prema kojem škola ne podstiče kreativnost na adekvatan način a kao primjer za to mogu se navesti poznati naučnici i umjetnici koji su se ostvarili u svojim oblastima a koji su u školi postizali loše rezultate, čak su bili svrstavani u grupu učenika sa poteškoćama, kao što su Isak Njutn, Wolfgang Amadeus Mocart, Tomas Edison i mnogi drugi (Bognar, 2012).

Hipoteza o pozitivnom odnosu između školskog uspjeha i zadovoljstva školom nije potvrđena. Od subskala (ne)zadovoljstva školom, jedino je skala nezadovoljstvo kompulsivnošću škole u statistički značajnoj relaciji sa školskim uspjehom. Dobijena veza je

pozitivnog smjera, tj. učenici koji su više nezadovoljniji kompulsivnošću škole ostvaruju nešto više ocjene (radi se o odnosu male veličine efekta). Ovaj rezultat nije u skladu sa rezultatima ranijih istraživanja koji pokazuju da učenici koji su zadovoljniji školom postižu i objektivno bolji školski uspjeh (npr. Verkuytena & Thijsa, 2002; Nikčević-Milković i sar., 2014). Autori, ranije spomenutih istraživanja, smatraju da su učenici zadovoljniji školom jer objektivni školski uspjeh dovodi do povišenog osjećaja samoeфикаsnosti. Rezultati dobijeni u ovom radu se mogu objasniti sličnim mehanizmom, ali je smjer djelovanja komponentata ovog mehanizma drugačiji. Ukoliko se pretpostavi da nezadovoljstvo kompulsivnošću škole kod učenika izaziva osjećaj niže vrijednosti, depresivnosti, stvara lošu sliku o sebi, a školu kao neprivalačno mjesto, moguće je da učenici ove loše komponente pokušavaju kompenzovati boljim školskim uspjehom u cilju očuvanja pozitivne slike o sebi i doživljaja samoeфикаsnosti (slično Adlerovom mehanizmu kompenzacije; Smedervac i Mitrović, 2006).

Posljednja hipoteza se odnosi na identifikovanje pozitivne veze između kreativnosti i školskog uspjeha. Ova hipoteza je, gotovo, u potpunosti potvrđena. Osim fluentnosti, svi ostali subtestovi kreativnosti, kao i ukupan skor na testu kreativnosti je u statistički značajnoj pozitivnoj vezi sa školskim uspjehom. Dobijeni rezultati u ovom radu su u saglasnosti sa rezultatima ranijih istraživanja (Maksić i Đurišić-Bojanović, 2004, prema Ružić i sar., 2015; Bentley, 1966; Smith, 1971; prema Pekić, 2011). Ove relacije su na nivou malih veličina efekata. Od svih komponenti kreativnosti, stiče se utisak da fluentnost zahtjeva najmanje poznavanje određene oblasti, najmanje zahtjeva ekspertsko znanje i u najmanjoj mjeri se odnosi na kompleksnije i više kognitivne procese, što može biti razlog izostanka veze između ove komponente i školskog uspjeha koji je inače viši kod učenika koji u većoj mjeri koriste više kognitivne procese i imaju razvijenije kognitivne sposobnosti (Chamorro-Premuzic & Furnham, 2008).

9. ZAKLJUČAK

Ono što savremena škola može da uradi po pitanju kreativnosti je svakako podsticanje kreativnosti na različite načine i različitim metodama, počevši od prvih razreda kako bi se pojačala svijest djece da je kreativnost nešto što je pozitivno kako za njih same tako i za školu generalno.

Živimo u dobu sve veće kompjuterizacije, gdje se, na neki način, zanemaruje kreativnost ali upravo toga treba da budemo svjesni i da je što više negujemo. Na taj način ćemo imati sve više kreativne djece kako po školama, tako i po ostalim ustanovama a samim tim i više budućih kreativnih radnika po različitim sektorima koji će na jedan inovativan način stvarati nove i originalne produkte.

10. LITERATURA

- Andrilović, V. i Čudina-Obradović, M. (2006). *Psihologija učenja i nastave*. Zagreb: Školska knjiga.
- Arar, Lj. i Rački, Ž. (2003). Priroda kreativnosti. *Psihologijske teme*, 12, 3-22.
- Bezinović, P. i Ristić Dedić, Z. (2004). Škola iz perspektive učenika: Smjernice za promjene. *Institut za društvena istraživanja u Zagrebu*. Preuzeto sa http://www.idi.hr/drzavnamatura/dokumenti/skola_iz_perspektive_ucenika.pdf
- Bezinović, P., Marušić, I. i Ristić Dedić, Z. (2010). Razvoj kratke ljestvice učeničkih iskustava s učenjem i nastavom. *Odgojne znanosti*, 12 (1), 24-44.
- Beč, O. (2011). Kreativnost u nastavi. *Diplomski rad*. Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku: Filozofski fakultet.
- Bognar, B. (2010). *Škola koja razvija kreativnost*. Preuzeto sa <http://kreativnost.pedagogija.net/mod/resource/view.php?id=4>
- Bognar, L. (2012). Kreativnost u nastavi. *Napredak*, 153(1), 9-20.
- Bognar, L. i Kragulj, S. (2010). Kvalitet nastave na fakultetu. *Život i škola*, 24, 169-182.
- Bognar, L. i Somolanji, I. (2008). Kreativnost u osnovnoškolskim uslovima. *Život i škola, časopis za teoriju i praksu vaspitanja i obrazovanja*, 54(19), 87-94.
- Bodroža, B., Maksić, S. i Pavlović, J. (2013). Ispoljavanje i podsticanje kreativnosti u osnovnoj školi iz perspektive nastavnika. *Zbornik instituta za pedagoška istraživanja*, 45(1) 108-130.
- Božić, B. (2013). *Stvarno i poželjno razredno ozračje u osnovnoj školi*. Karlovac: Osnovna škola.
- Bubić, A. i Goreta, I. (2015). Akademske i socijalne odredice općeg zadovoljstva školom. *Psihologijske teme*, 24(3), 473-493.
- Chanmorro-Premuzic, T., & Furnham, A. (2008). Personality, intelligence and approaches to learning as predictors of academic performance. *Personality and individual differences*, 44(7), 1596-1603.
- Cvetković- Lay, J. i Pečjak, V. (2004). *Možeš i drugačije: Priručnik sa vježbama za podsticanje kreativnog mišljenja*. Zagreb: Alinea
- Cumming, G. (2012). *Understanding the new statistics: Effect sizes, confidence intervals and meta-analysis*. New York, NY: Taylor and Francis Group.
- Delacre, M., Lakens, D., & Leys, C. (2017). Why psychologists should by default use Welch's t-test instead of student's t-test. *International Review of Social Psychology*, 30(1), 92-101.

- Dorđević, J. (2011). *Proces globalizacije i kreativnosti*. Srpska obrazovna akademija: Beograd, 160-172
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. London, United Kingdom: SAGE Publications.
- Goldberg, L.R. (2006). Doing it all Bass-Ackwards: The development of hierarchical factor structures from the top down. *Journal of Research in Personality*, 40, 347–358.
- Hayes, A. F. (2018). PROCESS (version 3.0) Retrived from <http://www.processmacro.org/>.
- Ilić, V. (2012). Kreativnost, proces kreativnosti i nastava likovne kulture. *Pregledni rad*. 453-466.
- Ivošević, A. (2013). Kreativne tehnike u razrednoj nastavi. *Diplomski rad*. Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku: Filozofski fakultet.
- Jovanović, V. i Jerković, I. (2011). Zadovoljstvo školom kod učenika srednjih škola: povezanost sa školskim uspjehom i indikatorima mentalnog zdravlja. *Psihologija*, 44 (3), 211-224
- Kaiser, H.F. (1974). An index of factorial simplicity. *Psychometrika*, 39, 31-36.
- Karlavaris, B. i Kragujevac, M. (1981). *Razvijanje kreativnosti putem likovnog vaspitanja u osnovnoj školi*. Beograd: Prosvjeta.
- Koludrović, M. i Reić Ercegović, I. (2010). Podsticanje učenika na kreativno mišljenje usavremenoj nastavi. *Odgojne znanosti*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu. Vol.12 (2), 427-439.
- Kline, P. (2000). *Handbook of psychological testing* (2nd ed.). London, UK: Routledge.
- Ljubotina, D., Juničić, N. i Vlahović-Štetić, V. (2015). Struktura i prediktori samorocjene kreativnosti kod srednjoškolaca. *Psihologijske teme*, 24(3), 369-399.
- Maksić, S. (2006). *Podsticanje kreativnosti u školi*. Institut za pedagoška istraživanja.
- Maksić, S. (2015). Darovitost, talenti i kreativnost: od mjerenja do implicitnih teorija. *Tematski zbornik radova*. Istraživački centar Filozofskog fakulteta u Nišu.
- Milićević, M.N. i Đorđić, N.S. (2014). *Faktori kreativnog postignuća i kreativni stilovi studenata i studentkinja psihologije*, Univerzitet u Nišu: Filozofski fakultet
- Nikčević-Milković, A., Jerković, A. i Biljan, E. (2014). Povezanost komponenti samoregulacije učenja sa školskim uspjehom i zadovoljstvom školom kod učenika osnovnoškolske dobi. *Napredak*, 155(4), 375-398.
- Pavlović, J. i Maksić, S. (2014). Implicitne teorije kreativnosti nastavnika osnovne škole: studija slučaja. *Psihologija*. Beograd: Srbija. 47(4), 465-483.

- Pančić, K. (2017). Kreativna nastava. *Diplomski rad*. Sveučilište u Zagrebu: Učiteljski fakultet
- Pekić, J. (2011). Relacije kreativnosti i školskog postignuća u kontekstu različitih akademskih domena. *Primijenjena psihologija*, 1, 295-306.
- Raboteg Šarić, Z., Šakić, M. i Brajša Žganec, A. (2009). Kvaliteta života u osnovnoj školi: povezanost sa školskim uspjehom, motivacijom i ponašanjem učenika. *Institut društvenih znanosti Ivo Pilar*: Zagreb, 4(5), 697-716.
- Ružic, M., Vidanović, S. i Stojiljković, S. (2015). *Kreativnost, inteligencija i anksioznost učenika različitog školskog uspjeha*. Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu.
- Smederevac, S. & Mitrović, D. (2006). *Ličnost – metodi i modeli*. Beograd, Republika Srbija: Centar za primenjenu psihologiju.
- Slavnić, D. i Zečević, I. (2015). Učeničko zadovoljstvo životom, školom i samopoštovanje. *Zbornik radova iz psihologije*: STED 2015.
- Stojaković, P. (2000). *Darovitost i kreativnost*. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Republike Srpske. Srpsko Sarajevo.
- Studenović, M. (2016). Doživljaj profesora od strane učenika te procjena učeničke perspektive od strane profesora. *Diplomski rad*. Sveučilište u Zagrebu: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
- Subotić, S., Knežević, I. i Brković, S. (2016). *Priručnik za kratku formu učeničkih stavova o (ličnoj slobodi) u školi-SOS-KF(NVO „Persona“ radni dokument broj 02-2016)*. Banjaluka, BIH: NVO „Persona“. Preuzeto s <http://personapsiho.com/wp-content/uploads/2016/06/SOS-KF.pdf>
- Suzić, N. (2005). *Pedagogija za XXI vijek*. Banja Luka: TT.Centar
- Torrance, E.P. (1990). *Torrance Test of Creative Thinking*. Figural and verbal (A). Bensenville, IL: scholastic testing service.
- Watkins, M. W. (2000). Monte Carlo PCA for parallel analysis (computer software). State College, PA: Ed & Psych Associates.

11. PRILOZI

Prilog 1.

Tabela broj 1. *Rezultati paralelne analize*

Broj komponente	Karakteristični korijen stvarnih podataka	Vrijednosti dobijene paralelnom analizom
1	2.65	1.13
2	1.39	1.06
3	.49	.99
4	.29	.93
5	.16	.86

Prilog 2.

Tabela broj 2. *Faktorska zasićenja iz strukturalne/komponentne matrice*

Subtest	Dvokomponentno rješenje		Jednokomponentno rješenje
	1	2	1
Komponenta			
Elaboracija	.94	.39	.90
Originalnost	.87	.26	.90
Fluentnost	.83	.57	.66
Otpor	.28	.85	.58
Apstraktnost	.21	.85	.49

Napomena: Povezanost između komponenti iznosi .29.

Prilog 3.

TEST ZADOVOLJSTVA ŠKOLOM

Upitnik pred tobom namijenjen je srednjoškolcima, a u njemu se nalaze tvrdnje koje se odnose na tvoje stavove u vezi sa kvalitetom sistema obrazovanja i kvalitetom vremena provedenog u školi – tokom časova, odmora, obavljanja školskih zadataka... Pored svake tvrdnje nalazi se 5-stepena skala i zaokruživanjem jednog od brojeva izražavaš stepen (ne)slaganja s tom tvrdnjom, kao što je ilustrovano ispod:

1-----	2-----	3-----	4-----	5
<i>U potpunosti</i>	<i>Djelimično se</i>	<i>I slažem se</i>	<i>Djelimično se</i>	<i>U potpunosti</i>
<i>se ne slažem</i>	<i>ne slažem</i>	<i>i ne slažem se</i>	<i>slažem</i>	<i>se slažem</i>

Br.	Tvrdnje	Odgovori				
1	Nastavnici mi pomažu da se osjećam zadovoljnim/om sobom.	1	2	3	4	5
2	Osjećam se kao da sam prisiljen/na da idem u školu.	1	2	3	4	5
3	Volio/voljela bih da imam više slobode u školi.	1	2	3	4	5
4	Nastavnici prepoznaju i podržavaju moje interese.	1	2	3	4	5
5	Škola mi liči na zatvor.	1	2	3	4	5
6	Školski časovi predugo traju.	1	2	3	4	5
7	Mislim da me nastavnici razumiju.	1	2	3	4	5
8	Škola me čini depresivnim/om.	1	2	3	4	5
9	Provodim u školi više vremena nego što smatram da mi je potrebno.	1	2	3	4	5
10	Škola me čini boljom osobom.	1	2	3	4	5
11	Zbog škole sebe doživljavam kao glupog/glupu.	1	2	3	4	5
12	Da se ja pitam, škola bi izgledala znatno drugačije nego sada.	1	2	3	4	5
13	Većina školskog osoblja pokazuje istinski interes za moju budućnost.	1	2	3	4	5
14	Škola mi uništava kreativnost.	1	2	3	4	5
15	U školi imam mnogo prilika i slobode da iznesem svoje mišljenje.	1	2	3	4	5
16	Da me ne tjeraju, nikada ne bih išao/la u školu.	1	2	3	4	5
17	Moji nastavnici daju sve od sebe da nas nauče kako da budemo bolji ljudi.	1	2	3	4	5

Molimo te da provjeriš da li si odgovorio/la na svaku tvrdnju! Hvala!

Prilog 4.

TORANSOV TEST KREATIVNOG MIŠLJENJA (figuralna forma A)

Dragi učesniče,

Pred tobom se nalazi upitnik koji je potpuno anoniman. Popunjavanjem ovog upitnika pomažeš u završetku izrade moje master teze. Na kraju ćeš imati priliku da dobiješ rezultate kao i da daš svoje mišljenje o tačnosti rezultata. **Ispitivanje je potpuno anonimno i služiće isključivo u akademске svrhe.**

Hvala na učešću!

Šifra ili kod

Srednja škola

Godine

Pol

M Ž

Lijevoruk/desoruk (zaokružiti)

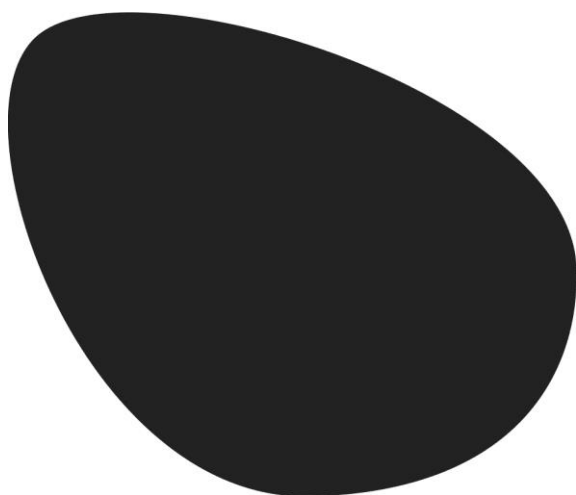
L D

Aktivnost 1. NACRTAJ CRTEŽ

Na sljedećoj stranici nalazi se površina zakrivljenog oblika. Razmisli šta sve možeš nacrtati tako da ona bude sastavni dio tvog crteža.

Pokušaj zamisliti crtež kojeg niko drugi neće zamisliti. Nakon što smisliš prvu ideju, nastavi sa dodavanjem novih ideja kako bi svojim crtežom mogao ispričati što interesantniju i uzbudljiviju priču.

Nakon što završiš svoj crtež, smisli naslov crteža i napiši ga na liniji koja se nalazi na dnu lista. Smisli što je moguće bolji i neobičniji naslov. Neka ti naslov pomogne da ispričaš svoju priču

TVOJ NASLOV:

Aktivnost 2. DOVRŠI CRTEŽ

Ispod i na sljedećoj strani nalaze se nedovršene figure. Dodavanjem linija nedovršnim figurama, možeš nacrtati neke interesantne objekte ili crteže. Zamisli crtež kojeg niko drugi neće zamisliti. Nemoj stati kod prve ideje do koje dođeš; nastavi sa dodavanjem novih ideja kako bi tvoj crtež ispričao što bolju i što interesantniju priču. Smisli interesantan naslov za svaki crtež i napiši ga na dnu okvira, pored broja koji označava crtež.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

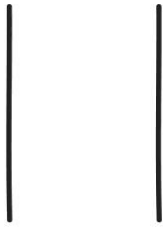
9. _____

10. _____

Aktivnost 3. LINIJE

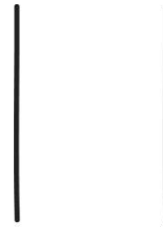
U sljedećih 10 minuta nacrtaj što više objekata ili crteža koristeći parove pravih linija nacrtanih ispod i na sljedeća dva lista. Parovi pravih linija trebaju biti glavni dio onoga što nacrtáš. Olovkom dodaj linije kako bi dovršio crtež. Možeš crtati između linija, na linijama ili izvan linija - gdje god želiš kako bi nacrtao svoj crtež. Pokušaj zamisliti nešto što niko neće zamisliti. Nacrtaj što je moguće više različitih i idejama bogatih crteža. Pokušaj da crtežima ispričaš što je moguće bolju i interesantniju priču. Na linijama napiši naziv ili naslov crteža.

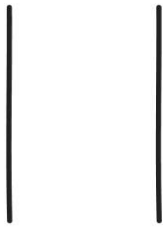
1. _____

2. _____

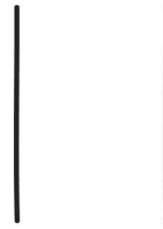
3. _____

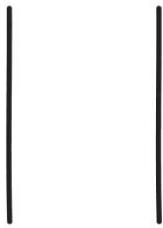
4. _____

5. _____

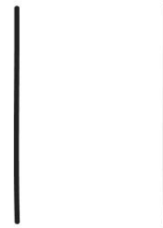
6. _____

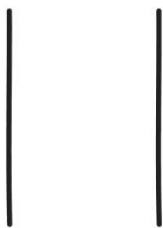
7. _____

8. _____

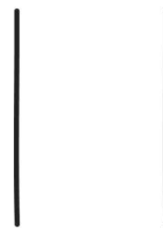
9. _____

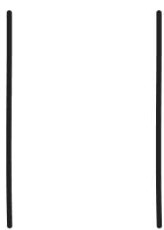
10. _____

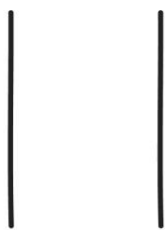
11. _____

12. _____

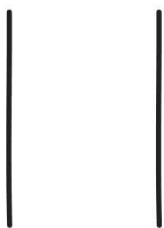
13. _____

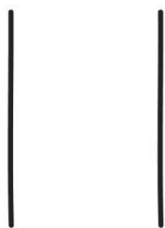
14. _____

15. _____

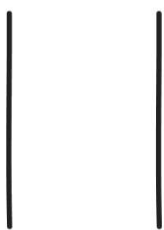
16. _____

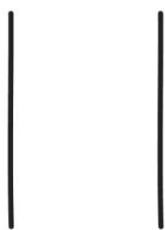
17. _____

18. _____

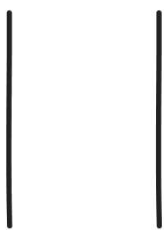
19. _____

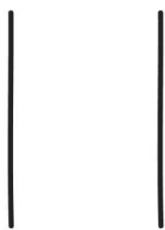
20. _____

21. _____

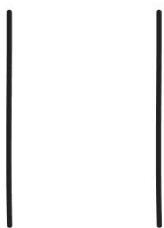
22. _____

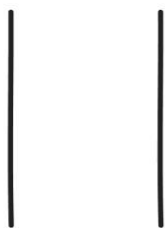
23. _____

24. _____

25. _____

26. _____

27. _____

Biografija

Jelena Urumović

Adresa: Ul.Nikole Pašića broj 37, Doboj

Telefon: 063/948-940

E-mail: jelena.urumovic@hotmail.rs

Rođena 21.03.1992.godine u Doboju. Osnovnu školu „Vuk Stefanović Karadžić“ završila je godine u Doboju.

Srednju Ekonomsku i Trgovinsku školu završila je godine u Banjoj Luci i stekla zvanje poslovno-pravni tehničar.

Studij psihologije na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci upisala je 2011.godine.

Diplomirala je 10.07.2014. sa prosječnom ocjenom: 6,84

Master studije upisala je je 2014.godine na studijskom programu za psihologiju Filozofskog fakulteta u Banjoj Luci. Prosječna ocjena: 7, 97

UNIVERZITET U BANJOJ LUCI

PODACI O AUTORU ODBRANJENOG MASTER RADA

Ime i prezime autora master rada: Jelena Urumović

Datum, mjesto i država rođenja autora: 21.03.1992. , Doboj, BiH

Naziv završenog fakulteta autora i godina diplomiranja: Filozofski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci, 10.07.2014.

Akademsko zvanje koje je autor stekao diplomiranjem: Diplomirani psiholog

Akademsko zvanje koje je autor stekao odbranom master rada: Master psihologije

Naziv fakulteta na kome je master rad odbranjen: Filozofski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci

Naslov master rada: Povezanost kreativnosti i zadovoljstva školom kod učenika srednjih škola

Naučna oblast master rada prema CERIF šifrniku: S 260 Psihologija

Imena autora i članova komisije za odbranu master rada:

Mentor: Doc. dr Ivana Zečević, vanredni profesor

Komisija: Doc. dr Biljana Mirković, doc. dr Strahinja Dimitrijević

U Banjoj Luci, dana 29.08.2019.

Dekan

Комисија за оцјену магистарског -master- рада
„ПОВЕЗАНОСТ КРЕАТИВНОСТИ И ЗАДОВОЉСТВА ШКОЛОМ КОД УЧЕНИКА
СРЕДЊИХ ШКОЛА“, кандидаткиње Јелене Урумовић

НАУЧНО-НАСТАВНОМ ВИЈЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
БАЊА ЛУКА

На сједници Научно-наставног вијећа Филозофског факултета Бања Лука одржаној 14.06.2018. године именовали смо (Рјешењем бр. 07/3.1085-20/18) у Комисију за оцјену магистарског -master- рада „ПОВЕЗАНОСТ КРЕАТИВНОСТИ И ЗАДОВОЉСТВА ШКОЛОМ КОД УЧЕНИКА СРЕДЊИХ ШКОЛА“ кандидаткиње Јелене Урумовић, у сљедећем саставу:

1. Проф. др Ивана Зечевић, ванредни професор Филозофског факултета у Бањој Луци, предсједник
2. Доц. др Страхиња Димитријевић, доцент Филозофског факултета у Нишу, члан
3. Доц. др Биљана Мирковић, доцент Филозофског факултета у Бањој Луци, члан

Комисија је упознала и анализирала магистарски -master- рад и даје сљедећи

ИЗВЈЕШТАЈ

1. Подаци о кандидаткињи

Јелена Урумовић рођена је 21.03.1992. године у Добоју. 2011. године завршила је средњу Економску и трговинску школу у Добоју и стекла звање Пословно-правни техничар. Исте те године уписује студиј психологије на Филозофском факултету, Универзитета у Бањој Луци. Први циклус студија завршава 2014. године, са просјеком оцјена 6,84 након чега стиче звање *дипломирани психолог* (180 ЕЦТС). Тренутно је студент мастер студија, са положеним свим испитима.

Студентка нема практичног искуства у пољу које покрива психологија.

2. Обим и структура рада

Магистарски -master- рад „ПОВЕЗАНОСТ КРЕАТИВНОСТИ И ЗАДОВОЉСТВА ШКОЛОМ КОД УЧЕНИКА СРЕДЊИХ ШКОЛА“ кандидаткиње Јелене Урумовић написан је на 44 странице текста 1,5 прореда, тип слова Times New Roman.

У структури рада је 11 поглавља:

1. Увод (6 - 11. стр.);
2. Креативност у васпитно – образовном процесу (12–13. стр.);
3. Задовољство ученика школом (13 - 15. стр.);

4. Проблем истраживања (16. стр.);
5. Хипотезе (17 - 18. стр.);
6. Метод (18 – 21. стр.);
7. Резултати (21 - 28. стр.);
8. Дискусија (28 – 32. стр.);
9. Закључак (32 – 33. стр.);
10. Литература (33 - 36. стр.)и,
11. Прилози (36 – 44. стр.)

Четврто, пето, седмо, осмо, девето, десето и једанаесто поглавље су интегрални. У првом поглављу постоји три поднаслова, од којих се други поднаслов састоји из три дијела. У другом поглављу је један поднаслов. Треће поглавље садржи два поднаслова, а шесто пет.

Текст рада прожима пет табеларних приказа. У списку је 39 библиографских јединица, а у прилозима су представљена два табеларна приказа статистичких анализа и два инструмента (Тест задовољства школом и Торенсов тест креативног мишљења).

3. Теоријска заснованост и методолошка утемељеност истраживања

У теоријском разматрању проблема кандидаткиња говори о природи креативности, разматра њене категорије, те указује на врсте креативног мишљења. Након тога креативност смијешта у васпитно – образовни процес, те говори о томе како се креативност подстиче у наставном процесу. Након тога, кандидаткиња се бави варијаблом задовољства ученика школом, коју разматра са два аспекта, задовољство наставницима и задовољство наставом.

Проблем истраживања подразумевао је испитивање односа креативности и задовољства школом.

Хипотезе од којих се пошло у истраживању су биле следеће:

X1: Постоји позитивна повезаност између креативности и задовољства ученика школом.

X2: Постоји позитивна повезаност између задовољства школом и школског успјеха ученика.

X3: Постоји позитивна повезаност између креативности и школског успјеха ученика.

За провјеру постављених хипотеза кандидаткиња је узела следеће варијабле:

V1: Креативност, која је нумеричка варијабла операционално дефинисана кроз факторе Торенсовог теста креативног мишљења – флуентност, оригиналност, апстрактност наслова, елаборација и отпор ка прераном затварању. Флуентност подразумева укупан број идеја. Оригиналност подразумева ријеткост и необичност одговора. Апстрактност наслова се односи на способност креирања добрих наслова који захтијевају укљученост мисаоних процеса синтезе и организације. Отпор ка прераном затварању односи се на то да је креативна особа способна да остави отворен ум и одложи тенденцију ка опажању цјелина довољно дуго док не оствари ментални скок неопходан за стварање оригиналних идеја.

V2: Задовољство школом, која је континуирана варијабла, и операционално дефинисана путем скали задовољства школом. Ова варијабла обухвата два нивоа: (1) задовољство наставом, које се односи на ученичко оцјењивање школског живота и наставе, квалитета наставе и начина њеног спровођења као и климе која влада у разреду или школи, и (2) задовољство наставницима и школом обухвата ајтеме које се односе на различите аспекте задовољства наставницима и школом (нпр. брига и интерес од стране

радника школе за будућност ученика, процјена да у оквиру школе постоји довољно простора за испољавање креативног потенцијала ученика).

Поред њих у истраживању су кориштене и социодемографске варијабле: пол, образовање и школски успјех.

У истраживању су кориштена два инструмента, Торенсов тест креативног мишљења и Упитник ученичких ставова о (личној слободи) у школи СОС-КФ аутора Кнежевић и Суботић.

Узорак истраживања 400 ученика из пет средњих школа са подручја града Добоја, Република Српска (БиХ). Узорак је обухватио сљедеће средње школе: Гимназија, Економска школа, Саобраћајна и Електро школа, Угоститељска и Трговинска школа и Медицинска школа. Од тога 143 испитаника мушког пола (35,6 %) и 259 испитаника женског пола (64,4 %).

Резултати истраживања

Резултати истраживања суприказани и анализиранина нивоу задовољавајућег. У наредном дијелу текста ће бити приказани неки од најважнијих резултата:

1. Задовољство школом и наставницима је у негативној вези са креативношћу, тј. укупном мјером креативношће. Ово значи да су ученици који су незадовољнији школом имали виши скор на тесту креативношће од оних који су задовољнији.
2. Задовољство школом и наставницима је, исто тако, у негативној вези и са појединим задацима у оквиру коришћеног теста попут отпор ка затварању, апстрактност наслова и оригиналост.
3. Ученици различитих школа разликују се по степену изражености како укупне креативношће, тако и појединих домена креативношће. Генерално посматрано, ученици Гимназије и Медицинске школе остварују више скорове на (суб)тестовима креативношће.
4. Разлике између ученика различитих школа постоје и у односу на (не)задовољство школом. Генерално посматрано, најзадовољнији су ученици Саобраћајне и Електро школе, а најмање су задовољни ученици Гимназије.
5. Од субскала (не)задовољства школом, једино је скала незадовољство компулсивношћу школе у статистички значајној релацији са школским успјехом. Добијена веза је позитивног смјера, тј. ученици који су више незадовољнији компулсивношћу школе остварују нешто више оцјене (ради се о односу мале величине ефекта).
6. Осим флуентности, сви остали субтестови креативношће, као и укупан скор на тесту креативношће су у статистички значајној позитивној вези са школским успјехом.

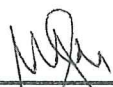
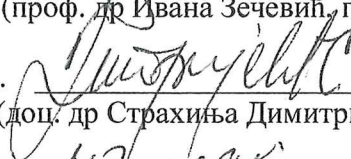
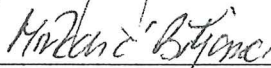
4. Закључак и приједлог

Рад Јелене Урумовић „ПОВЕЗАНОСТ КРЕАТИВНОСТИ И ЗАДОВОЉСТВА ШКОЛОМ КОД УЧЕНИКА СРЕДЊИХ ШКОЛА“ представља мастер рад на задовољавајућем нивоу. Добијени резултати су прегледно приказани и коректно интерпретирани.

Предлажемо да Научно-наставно вијеће Филозофског факултета прихвати овај магистарски -master- рад и да омогући његову одбрану.

Бања Лука:
05.04.2019. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ:

1.
(проф. др Ивана Зечевић, предсједник)
2.
(доц. др Страхиња Димитријевић, члан)
3.
(доц. др Биљана Мирковић, члан)

IZJAVA O AUTORSTVU

Izjavljujem da je master rad

Povezanost kreativnosti i zadovoljstva školom kod učenika srednjih škola
(Relationship creativity and high school students satisfaction with school):

- rezultat sopstvenog istraživačkog rada,
- da master rad, u cjelini ili u dijelovima, nije bio predložen za dobijanje bilo koje diplome prema studijskim programima drugih visokoškolskih ustanova,
- da su rezultati korektno navedeni i
- da nisam kršila autorska prava i koristila intelektualnu svojinu drugih lica.

U Banjoj Luci, 29.08.2019.

Potpis kandidata

Jelena Urumović

Izjava 2

Izjava kojom se ovlašćuje Filozofski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci da master rad učini javno dostupnim

Ovlašćujem Filozofski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci da moj master rad, pod naslovom Povezanost kreativnosti i zadoovljstva školom kod učenika srednjih škola

koji je moje autorsko djelo, učini javno dostupnim.

Master rad sa svim priložima predala sam u elektronskom formatu, pogodnom za trajno arhiviranje.

Moj master rad, pohranjen je u digitalni repozitorijum Univerziteta u Banjoj Luci, mogu da koriste svi koji poštuju odredbe sadržane u odabranom tipu licence Kreativne zajednice (*Creative Commons*), za koju sam se odlučila.

1. Autorstvo
2. Autorstvo – nekomercijalno
- 3. Autorstvo – nekomercijalno – bez prerade**
4. Autorstvo – nekomercijalno – dijeliti pod istim uslovima
5. Autorstvo bez prerade
6. Autorstvo . dijeliti pod istim uslovima

U Banjoj Luci 29.08.2019.

Potpis kandidata

Jelena Urmonić

Izjava 3

**Izjava o identičnosti štampane i elektronske verzije
master rada**

Ime i prezime autora: Jelena Urumović

Naslov rada: Povezanost kreativnosti i zadovoljstva školom kod učenika srednjih škola

Mentor: Doc. dr Ivana Zečević

Izjavljujem da je štampana verzija mog master rada identična elektronskoj verziji koju sam predala na digitalni repozitorijum Univerziteta u Banjoj Luci.

U Banjoj Luci 29.08.2019.

Potpis kandidata

Jelena Urumović